

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Divinity Faculty of Recep Tayyip Erdogan University

ISSN: 2147-0049 e-ISSN: 2147-2823

RTEUIFD, December 2017, 6 (12): (13-48)

**Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber'e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer
Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım**

A Different Approach to the Incident of Moon's Splitting Which is a Sensational Miracle
Imputed to Prophet Muhammad

İhsan Arslan

Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,

İslam Tarihi Bölümü

Associate Professor, Recep Tayyip Erdogan University, Divinity Faculty,

Department of Islamic History

Rize/Turkey

ihsan.arslan@erdogan.edu.tr

ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4790-0711

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15 Haziran / June 2017

Kabul Tarihi / Accepted: 8 Kasım / November 2017

Yayın Tarihi / Published: 20 Aralık / December 2017

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Cilt / Volume: 6

Sayı / Issue: 12

Sayfa / Pages: 13-48

İ. Arslan / Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber'e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım

Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber'e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım

Öz: Bu araştırmada Hz. Peygamber'e verilen en büyük mucize olarak ifade edilen "Şakku'l-Kamer" (Ay'ın yarılması) hadisesi tarih araştırmalarına özgü metodolojik bakış açısıyla işlenmiş ve temel referans kaynağı olarak Kur'an kullanılmıştır. Bunun yanı sıra tefsir, hadis ve İslâm tarihi kaynaklarından da yararlanılmıştır. Yapılan incelemede "İnşakka'l-Kamer" ifadesinin mecazî anlamda "Hakikat ayan beyan ortaya çıktı" şeklinde bir deyim olarak kullanıldığı değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in, Hz. Peygamber'e verilen tek mucize gerçeğinden ve mucize talepleri karşısında Allah Rasûlü'nün, Kur'anî ifadeyle: "De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak rasûl olarak gönderilen bir beşerim" diyerek müşriklerin isteklerini reddetmesinden hareketle "Şakku'l-Kamer'in", anlatıldığı şekilde bir mucize değil, Hz. Peygamber'e uyarlanmış bir kurgu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Peygamber, Kur'an-ı Kerim, mucize, Ay'ın yarılması, gelenek.

A Different Approach to the Incident of Moon's Splitting Which is a Sensational Miracle Imputed to Prophet Muhammad

Abstract: In this research article, the "Shakkul Qamar" (the splitting of the moon) incident, which is expressed as the greatest miracle given to the Prophet Muhammad, was studied with a method which is employed in historical studies and the Quran was used as the basic reference source. Besides, tafsir, hadith and Islamic history sources were utilized. It is concluded that "Shakkul Qamar" expression has been used instead of the expression "The truth manifested itself clearly." in the metaphorical meaning. Moreover, it is concluded that the splitting of the moon incident was not a miracle as told but a fiction attributed to the Prophet Muhammad. It is based on the truth that the Qur'an was the only miracle given to him he rejected the polytheists' miracle demands with the Qur'anic expression "Say, 'Exalted is my Lord! Was I ever but a human messenger?'"

Key words: Prophet, Qur'an, miracle, the splitting of the moon, tradition.

مقاربة مختلفة لحادثة انشقاق القمر؛ معجزة حسية مسندة إلى سيدنا محمد (ص)

ملخص: تناولنا في هذا البحث حادثة انشقاق القمر التي تعدّ من أكبر معجزات النبي (ص) وفق منهج خاص للبحوث التاريخية واتخذنا القرآن مرجعاً نهائياً. مع ذلك استفدنا من مؤلفات التفسير والأحاديث والتاريخ الإسلامي. وتم التوصل إلى نتيجة مفادها أن انشقاق القمر اصطلاح تعبيرى يستخدم بمعنى "ظهرت الحقيقة بكل الوضوح". وانطلاقاً من أنّ للنبي (ص) معجزة واحدة وأنّ آية "قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَ سُوْلًا" التي نزلت عند مطالبة النبي بالمعجزة، استنتجنا أن انشقاق القمر ليس معجزة كما تذكر بل إنتاج موضوع تم إسناده إلى النبي (ص). .

الكلمات المفاتيح: الرسول، القرآن، معجزة، انشقاق القمر، الغرف.

GİRİŞ

Allah, yarattığı insanın yeryüzünde yaşamaya başlamasıyla birlikte onları karanlıktan aydınlığa ulaştırmak, hem dünyada hem de ahirette daha iyi bir yaşam sürmeleri için emirlerinin ve nehiyelerinin neler olduğunu, kişinin kendisine, insanlara ve evrene karşı sorumluluklarını öğretmek amacıyla son peygambere kadar pek çok elçi göndermiştir. Toplumları içerisinden seçilerek gönderilen bu elçiler üzerlerine aldıkları bu sorumluluğu yerine getirmek ve insanları aydınlatmak amacıyla yoğun bir şekilde mücadele etmeye başlamışlardır. Ancak onların karşılaştıkları en büyük sorun; insanlar tarafından kendilerinin nasıl karşılanacaklarıydı. Peygamberler tarihine bakıldığında bu problemin muhataplara nesilden nesile aktarıldığı görülmektedir. Yani peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan bir kişi, muhataplarına kendisinin Allah tarafından gönderilen bir elçi olduğunu söylediğinde, tepkiyle karşılanmıştır. Gerçekten Yüce Allah'ın gönderdiği elçilerin hayat mücadeleleri incelendiğinde toplumu tarafından hemen kabullenilip kendisine uyulan bir peygamber neredeyse yok gibidir. Bu sebeple kendi içlerinden peygamber olarak seçilen kişi/kişilerin toplum tarafından değil, yakınları tarafından bile kabul edilmesi oldukça zordu. İşte bu durumda peygamberlik iddiasında bulunan kişiler muhataplarını ikna etmek ve kendisinin elçi olduğunu ispatlamak için Allah'ın izniyle bir benzeri meydana getirilemeyecek tarzda mucize göstermek zorunda bırakılmışlardır. Bu amaçla Hz. Salih, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. İsa gibi peygamberler mucize türünden harikuladelikler göstermişlerdir. Ne var ki, ikna olmak için mucize isteyenler benzerini ortaya koyma hususunda aciz kalsalar bile iman etmeleri bir yana tutum ve davranışlarında daha katı hale gelmişlerdir. Bu açıdan peygamberlerin gösterdiği mucizeler, muhataplar üzerinde beklenen etkiyi yapmamıştır. Buna rağmen insanlar kendilerine her peygamber gönderildiğinde aynı istek ve taleplerde bulunmaya devam etmişlerdir.

Peygamberlik zincirinin son halkasını oluşturan Hz. Peygamber Mekke toplumu içerisinden seçilip gönderilince, yaptığı ilk iş; omuzlarına yüklenen risâlet görevini en iyi bir şekilde ifa etmektir. Bu hedefini gerçekleştirmek için yoğun bir mücadele içerisinde bulunan Allah Rasûlü, kendisinin Allah'ın gönderdiği elçi olduğunu belirttikten sonra kavmine Allah'ın emirlerine uymalarını, nehiyelerinden kaçınmalarını ve insana yakışır bir şekilde yaşamalarını söyleyince en büyük tepkiyi en yakınlarından görmeye başladı. Âdeta onlar, ona karşı peygamber oluncaya kadarki yaşamı kendileri arasında geçmemiş gibi tavır takındılar. Rasûlüllah'ın

Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları kolundan gelmesi ve Mekke lideri olan dedesi Abdülmuttalib'in torunu olarak aristokrat bir tabakaya sahip olması, kendisini kabul ettirmesine yetmemiştir. Hatta bu bağlamda ona karşı en şiddetli ve sert davrananların başında amcası Ebû Leheb gelmektedir. Onlar sözlü olarak karşı çıkışlarından bir netice alamayınca, Hz. Peygamber'e işkence yapmaya başladılar. Ancak Allah Rasûlü her türlü baskıya ve şiddete rağmen, onların inanç yapılarını ve yaşam tarzlarını eleştirmeye devam edince, onu itibarsızlaştırarak halkın gözünden düşürmek, davasında yalancı olduğunu göstermek ve zor durumda bırakmak amacıyla kendilerini aciz bırakacak istek ve taleplerde bulunmaya başladılar. Yani daha önceki peygamberlerin muhataplarına gösterdikleri hissî/kevnî/maddî mucizeler getirmesini istediler. Hz. Peygamber onların bu mucize taleplerini: *"De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak rasûl olarak gönderilen bir beşerim"*¹ diyerek reddetmiştir. Bu hakikate rağmen Rasûlüllah'a pek çok mucize isnadında bulunulmuştur. Hadis, tefsir, özellikle de hasâis, şemâil ve delâil türü eserler bu mucizelerle doludur. Kaynaklar vasıtasıyla sonraki nesillere aktarılan bu haberler, geleneğin de etkisiyle Hz. Peygamber'in ayrılmaz bir parçası haline getirilmiştir. Âdetâ İslâm Peygamber'i anlatılırken bu mucizelere yer verilmediği zaman, onda bir eksiklik görülmeye başlanmış ve Allah Rasûlü doğallıktan çıkarılarak örnek alınamaz konuma getirilmiştir. Bu sebeple biz bu çalışmada Hz. Peygamber'e en büyük mucize olarak isnad edilen *"Şakku'l-Kamer"* hadisesini Kur'ân-ı Kerîm'i referans alarak incelemeye çalıştık.

A- Kamer Sûresinin İniş Sebebi

اِنتَزَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ وَاِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أُمَّرٍ مُّسْتَقَرٌّ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ

*"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve: 'Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür' derler. Yalanladılar ve kendi heveslerine uydular. Halbuki her işin ulaşacağı yeri vardır. Andolsun onlara, kötülükten önleyecek nice önemli haberler gelmiştir. Bu büyük bir hikettir. Fakat (yüz çevirene) uyarılar ne fayda verir!"*²

Bu âyetlerin nüzü'l sebebi konusunda tefsir kaynaklarında şu görüşlere yer verilmiştir:

¹ el-İsrâ 17/93.

² el-Kamer 1/5.

1- Hicretten önce Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'den bir mucize göstermesini istediler. Bunun üzerine de Allah Rasûlü, onlara sözünün doğruluğunu ve nübüvvetinin hakikatini ispatlamak amacıyla Ay'ın ikiye yarılmasını gösterdi. Mekkeli müşrikler Ay'ın yarıldığını görünce yüz çevirip yalanladılar ve: "Bu devam edegelen bir sihirdir. Muhammed bizleri büyüledi" dediler.³ Enes b. Mâlik'ten⁴ gelen rivayete göre Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'den bir mucize göstermesini isteyince Allah Rasûlü onlara Ay'ın ikiye yarıldığını iki defa gösterdi. Aynı kanaldan gelen başka bir rivayete göre de Ay iki kısma ayrıldı.⁵ Abdullah b. Mesud⁶ ve Abdullah b. Abbâs⁷ da aynı olayı anlattılar.⁸ Enes b. Mâlik'ten gelen diğer bir rivayete göre Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'den mucize göstermesini isteyince Allah Rasûlü onlara Ay'ın ikiye yarıldığını gösterdi. Onlarda Ay'ın iki parçasını Hira dağının arasında gördüler.⁹ Abdullah b. Mesud da Hira dağınyı Ay'ın iki parçası arasında gördüğünü belirtmektedir.¹⁰ Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Kurtubî ve İbn Kesîr'in, Abdullah b. Abbâs'tan rivayet ettiklerine göre Velid b. Muğîre, Ebû Cehil b.

³ Mukâtil b. Süleman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), III, 296; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tevîli Âyi'l-Kur'ân*, (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010), X, 494.

⁴ Geniş bilgi için bk. Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990), V, 12-19; Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed b. Abdilber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1992), I, 109-111; İbnü'l-Esîr, İzzüddin Ebi'l-Hasen Ali b. Ebi'l-Kerâm, *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989), III, 186-190; Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), I, 275-278; İbrahim Canan, "Enes b. Mâlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), XI, 234-235.

⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), III, 165; Buhârî, "Menâkıb", 27; "Tefsîr", 54; Müslim, "Sifâtü'l-Münâfıkîn", 46; Tirmizî, "Tefsîru'l-Kur'ân", 54. Taberî, *a.e.*, X, 494-495; Fahreddin Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, (Mısır: y.y., bt.), XXIX, 28; Ebu'l-Fida İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (Kahire: Dâru'l-Kalem, 1994), III, 165; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, (Tunus: Dâru Suhnûn, t.y.), XI, 167.

⁶ Geniş bilgi için bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, II, 260-262; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, III, 987-994; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 280-286; İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah b. Mesud", I, 114-117.

⁷ Geniş bilgi için bk. İbn Sa'd, *a.e.*, II, 278-284; İbn Abdilber, *a.e.*, III, 933-939; İbnü'l-Esîr, *a.e.*, III, 186-190; İsmail Lütfü Çakan-Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdilmuttalib", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988) I, 76-79.

⁸ Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *Tefsîru'l-Keşşâf*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009), IV, 420.

⁹ Buhârî, "Menâkıbu'l-Ensâr", 27; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 495; Abdullah b. Ömer b. Muhammed Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, (Beyrut : Dâru Sâdir, 2001), II, 1027; İbn Kesîr, *Muhtasarı Tefsîru İbn Kesîr*, (Mekke : el-Mektebetü'l-Mahmudiyye, t.y.), III, 408; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 165; Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr fî'l-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010), VI, 175; Muhammed b. Muhammed b. Mustafa Ebû Suûd, *Tefsîru Ebî Suûd*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, (Beyrut: 2010), VIII, 21-22; Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser (İstanbul: Neşriyat, 1979), VII, 4622.

¹⁰ Zemahşerî, *a.e.*, IV, 430.

Hişâm, As b. Vâil, As b. Hişâm, Esved b. Abdyeğûs, Esved b. Muttalib, Zema b. Esved ve Nadr b. Hâris gibi Mekkeli müşriklerden bir grup Hz. Peygamber'in yanına gelerek: "Eğer davanda ve sözlerinde doğruysan, bizler için Ay'ı ikiye ayırıp bir parçasının Ebû Kubeys dağına, diğer parçasının da Kuaykaân dağına indir" talebinde bulunmaları üzerine Hz. Peygamber onlara: "Dediğinizi yaparsam, inanacak mısınız?" diye sordu. Onlar da: "Evet" cevabını verdiler. Ay, dolunay konumunda olunca Allah Rasûlü, Mekkeli müşriklerin istediği şeyleri vermesi için Yüce Allah'a dua etti. Bunun üzerine ay ikiye yarıldı. İslâm Peygamberi de Mekkeli müşrikleri çağırarak: "Ey Fulân, Ey Fulân (Ey Ebû Seleme b. Abdilesed ve Erkâm b. Ebi'l-Erkâm)! Şahit olunuz" dedi.¹¹ Abdullah b. Mesud'dan gelen bir rivayete göre mucize talebi olmaksızın Hz. Peygamber döneminde Ay ikiye yarıldı. Bunun üzerine onlar: "Bu, Ebû Kebşe'nin oğlunun sihridir, o, sizleri büyüledi" diyerek olayın doğruluğunu araştırmak için elçilere/dışarıdan gelenlere sordular. Onlar da: "Ay'ın yarıldığını gördük" diyerek hadisenin doğruluğunu tasdik ettiler.¹² Başka bir rivayette ise Mekkeli müşrikler: "Yolcuların gelmesini bekleyiniz. Onlar, sizlerin gördüğü şeyi görmüşlerse, o, doğrudur. Gördüğünüz şeyleri görmemişlerse, o, sizleri büyülemiştir." Gelen yolculara sorunca, her yönden gelenler, olayı gördüklerini söylediler.¹³ İbn Kesîr, İbn Abbâs'tan âyetin sebab-i nüzulünü şöyle anlatmaktadır: Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'e gelerek: "Ey Muhammed! Senin Allah'ın Rasûlü olduğunu bileceğimiz bir mucize göster" talebinde bulundular. Bunun üzerine Allah Rasûlü onlara Cebrâil'in sözüyle haber vererek Ay'ın on dördüncü gecesi yani ay, dolunay konumuna gelince dışarıya çıkmalarını söyledi. Bunun üzerine ay ikiye yarıldı. Bir parçası Safâ tepesine, diğer parçası da Merve tepesine düştü. Mekkeliler gördüklerine inanamadılar. Gözlerini ovuşturup tekrar tekrar baktılar ve gerçek olduğunu görünce de: "Ey Muhammed! Bu, bir sihirdir" dediler. İşte bunun üzerine ilgili âyetler nâzil oldu.¹⁴

Raviler tarafından anlatılan olayın meydana gelmesi kabul edilecekse, "Şakku'l-Kamer" in Mekke'de bir defa yaşanması gerekmektedir. Ancak rivayetlere bakıldığında durumun öyle olmadığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Çünkü

¹¹ Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed el-Bağdâdî, *Zâdü'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1987), VII, 290-291; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010), IX, 108; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 166.

¹² Kurtubî, *a.e.*, IX, 108-109; İbn Kesîr, *a.e.*, III, 167; Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Komisyon, (İstanbul: 1991), VI, 47.

¹³ Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali el-Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, (Kahire: Dâru Edyânî't-Türâs, 1988), II, 266-267.

¹⁴ İbn Kesîr, *a.e.*, a.y.; Ebu's-Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseyinî el-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*, (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2005), XXVII, 100.

rivayetlerde anlatılan olayda çatıyı ve omurgayı zedeleyecek şekilde belirgin farklılıkların görülmesi, olayın inandırıcılığına gölge düşürmektedir. Diğer taraftan bu farklı anlatımlar zihinlerde olayın birden çok meydana geldiği izlenimini uyandırmaktadır. Hâlbuki hadise bir defa yaşanmışsa, yaşanan olay kabul edilir, diğer anlatımlar ise dışta bırakılır. Bu sebeple bizde hasıl olan kanaat, içerisinde farklı anlatımlar barındırması, temel ilke ve prensiplerde yanlış anlaşılmalara imkân tanınması ve zihinlerde birden çok meydana geldiği izlenimini uyandırması bakımından hadisenin ihtiyatla karşılanmasıdır.

2- Yahudi bilginlerinden bir grup Hz. Peygamber'e gelerek: *"Sana inanmamız için bizlere bir mucize göster"* dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Yüce Allah'a dua etti ve Ay iki parçaya ayrıldı, iki parçanın birisi Safâ tepesine, diğer yarısı da Merve tepesine düştü. Onlar, Ay ikiye yarılnca: *"Bu, devam edegelen bir sihirdir"* dediler.¹⁵

Hz. Peygamber'in ilk tebliğ faaliyetlerine başladığı dönemde Mekke'nin insanlar nezdinde konumu oldukça önemliydi. Kabe'nin burada olması ve Mekke'nin o günkü şartlarda önemli bir başkent hüviyetinde olması buraya bir ayrıcalık kazandırmaktaydı. Çünkü Mekke halkının ticaretle uğraşması ve günümüzde uluslararası bir özelliğe sahip olan etkinliklere benzer şekilde panayırın düzenlenmesi, pek çok insanın buraya akın etmesine sebep olmuştur. Bu durum, Mekkeliler'in pek çok devlet ile yakın ilişkiler kurmasına sebep olmuştur. Böyle bir etkileşim ticaretin ve dinî yapının önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Mekke hem dinî yönden hem de ticarî yönden insanlar için güvenli bir liman konumundaydı. Farklı dinlere ve farklı kültürlere mensup olanların Mekke'ye gelmesi ve zaman zaman da bu kişilerin burada kalmayı tercih etmesi, farklılıkların tanınmasında ve birbirlerini etkilemesinde sosyal hareketliliği beraberinde getirmiştir. Mekke'nin böyle bir konuma sahip olması, ilk tebliğ faaliyetlerinde yabancıların buradaki varlığını göstermektedir. Bu yabancılar içerisinde Yahudilerinde olması gayet normaldir ve bu Yahudiler de burada ticarî amaçlı bulunmaktadırlar. Nitekim Necran'dan bir Yahudi tüccar Abdülmüttalib'in anlaşması olarak Mekke'ye yerleşmiş ve onun çok zengin olması sebebiyle Harb b.

¹⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 495-496; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 166; Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXVII, 100.

Ümeyye'nin gençleri kışkırtması sonucunda öldürülmüştür.¹⁶ Bu açıdan Mekke'de ticarî bir amaç dışında Yahudi varlığı bulunmamaktadır.¹⁷ Mekke döneminde Hz. Peygamber'in Yahudi varlığına tebliğde bulunduğu dair bir bilginiz bulunmamaktadır. Bu sebeple Mekke dönemi tebliğ faaliyetlerine bakıldığında burada böyle bir kitlenin olmadığı görülmektedir. Hz. Peygamber'in Yahudilerle münasebeti hicretten sonra Medine'de başlamıştır. Mekke'de varlığı olmayan bir kitlenin Rasûlüllah'tan mucize göstermesini istemeleri gerçeklerle örtüşmemektedir.

3- Hamza b. Abdilmuttalib, Ebû Cehil'in Hz. Peygamber'e hakaret etmesine sinirlenerek İslâm'ı kabul etmişti. İşte bundan dolayı Allah Rasûlü, Hz. Hamza'nın imanını arttırmak için ona bir mucize göstermek istedi. Böylece de bu olay ikinci ile akşam arasında gerçekleşti.¹⁸

Kaynaklarda Hamza b. Abdilmüttalib'in İslâm'a girmesinin, Ebû Cehil'in Hz. Peygamber'e hakareti sebebiyle olduğu belirtilmektedir.¹⁹ Hz. Hamza asabiyet duygularının etkisinde kalarak içinde bulunduğu psikolojik ve sosyolojik olayların da etkisiyle belki farkında olarak, belki de farkında olmayarak yeğeni olan Allah Rasûlü'nün dinine girdiğini söylemiş olabilir. Onun böyle bir haleti ruhiye içerisinde tepkisel bir davranış geliştirmesi gayet normaldir. Burada önemli olan içinde bulunulan durum ve şartlar değiştikten sonra aynı hal üzerinde kalabilmektir. Belki Hz. Hamza oldu bitti şeklinde İslâm'a girmiştir, ama eve gidip sakinleştikten sonra verdiği kararda ne kadar doğru bir hareket yaptığını düşünerek sürekli bir şekilde İslâm dairesinde kalmaya karar vermiştir. Yani onun kalbinin mutmain olması için Hz. Peygamber'in mucize göstermesine gerek yoktur. Çünkü Allah Rasûlü, Müslüman olanları tatmin etmek için tebliğ süresi içerisinde hiçbir mucize göstermemiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in, Hz. Hamza'yı ikna etmek amacıyla gösterdiği "*Şakku'l-Kamer*" mucizesini kabul ettiğimizde Kamer sûresinin: "*Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve "süregelen bir sihirdir" derler*"²⁰ ikinci âyetinin içeriği askıda kalmaktadır. Çünkü âyette inkârcıların özellikleri anlatılmaktadır. Eğer bu

¹⁶ Ebu'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011), I, 71-72.

¹⁷ Konu hakkında geniş bilgi için bk. Yaşar Çelikkol, *İslâm Öncesi Mekke*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003), s. 141-145.

¹⁸ Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn-Tefsîru'l-Mâverdî*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.), V, 409; Kurtubî, *el-Câmî*, IX, 108.

¹⁹ Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, (Kahire: Dâru İbn Kesîr, ty.), I-II, 291-292; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-Ümmem ve'l-Mülûk*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), I, 549; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, (Beirut: Dâru Sâdır, 1979), II, 83-84.

²⁰ el-Kamer: 54/2.

olay Hz. Hamza ile ilgili olsaydı, ikinci âyetin formatı, kullanılan zamir ve gösterilen tepki bakımından farklı olurdu. Aşağıdaki rivayet de Hz. Peygamber'in mucize göstermesine gerek kalmadan Hz. Hamza'nın kalben mutmain olduğunu göstermektedir. Hz. Hamza bu olayı şöyle anlatmaktadır: *"Öfke bana hâkim olunca, onun dini üzere olduğumu söyledim. Daha sonra atalarımın ve kavmimin dinini terk ettiğim için pişmanlık hissettim. Geceyi büyük bir şüphe içerisinde geçirdim ve gözüme uyku girmedi. Daha sonra Kabe'ye geldim, Allah'a kalbimi doğruya açması için duada bulundum. Bunun üzerine bendeki şüphe gitti. Duam biter bitmez batıl düşünceler uzaklaştı. Sabah olunca Rasûlüllah'a geldim ve başımdan geçenleri haber verdim. Bunun üzerine Allah Rasûlü, Allah'ın beni gittiğim yolda sabit kılması için dua etti."*²¹

4- Abdullah b. Abbâs'tan gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber döneminde Ay tutulunca Mekkeli müşrikler: *"Ay büyüledi"* dediler.²² İbn Âşûr'a göre; Ay'da büyük çaplı bir ay tutulması meydana gelmiş ve bu durum insanlara Ay ikiye yarılmış gibi görünmesine sebep olmuş olabilir.²³ Ayrıca Muhammed Esed aynı konu hakkında şunları söylemektedir: Bu rivayetlerin subjektif gerçekliğinden kuşkulanan için bir sebep yoksa da, gerçekte meydana gelen şeyin, alışılmamış optik bir yanılısamaya yol açan, yine aynı ölçüde alışılmamış bir tür kısmi Ay tutulması olması muhtemeldir.²⁴

Abdullah b. Abbâs'tan gelen bu rivayette herhangi bir mucize talebi ve Hz. Peygamber'in müdahalesi olmadan Ay'ın normal bir şekilde tutulduğundan bahsedilmektedir. Zaman zaman Ay ve Güneş tutulması olayları meydana gelmektedir. Belki bu olay, evren yaratıldığından itibaren devam etmektedir. İnsanlar bu tarz hadiseleri kanıksadıkları için Ay ve Güneş tutulmaları sıradan olaylar kategorisine girmektedir. Yani bu olaylarda her hangi bir olağanüstülük mevcut değildir. Ayrıca yukarıdaki rivayette dikkati çeken en önemli olay, Mekkeli müşriklerin, onu algılayış biçimleridir. Pozitif ilimlerden yoksun olan insanların doğada yaşanan bazı sıra dışı/esrarengiz/gizemli olaylara farklı farklı anlamlar yüklemeleri gayet normaldir. İnsanın yetiştiği çevre etrafında yaşananları/eşyaları algılamada ve onlara çeşitli anlamlar yüklemeye oldukça etkilidir. Örneğin; sihir ve büyü gibi olayların yaygın olduğu toplumlarda insanların anlam veremediği şeylere

²¹ İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-Nebeviyye*, I-II, 292.

²² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 166; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 176; Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXVII, 100; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXVII, 170.

²³ İbn Âşûr, *a.e.*, XXVII, 169.

²⁴ Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı*, (İstanbul: İşaret Yayınları, 2002), s. 1087.

gizemlilik katarak anlamlandırmaya çalışması, her halde yapılarının gereğidir. Bu bağlamda Mekke müşrikler de Ay'ın hareketini görüp onun büyülediğini söylemeleri mümkündür. Kanaatimce onlar, Ay'ın hareketinde bir olağanüstülük gördükleri için değil, anlamlandıramadıklarından dolayı "Ay büyüledi" ifadesini kullanmışlardır. Kamer sûresinin ilk âyetlerinin muhtevasına bakıldığında Kıyametin kopması esnasında meydana gelecek olayların resmedildiği açık bir şekilde görülecektir. Bu sebeple normal bir şekilde Ay'ın tutulması, sûrenin sebebi-nüzulü olmaktan uzaktır.

Şimdi de talep olmaksızın Ay'ın üzerinde olağanüstülüklerin olduğunu belirten rivayetleri incelemeye başlayalım:

Enes b. Mâlik'ten Rasûlüllah döneminde Ay'ın iki parçaya yarıldığı²⁵ ve bu olayın iki defa gerçekleştiği rivayeti aktarılmıştır.²⁶

Abdullah b. Mesud "Şakku'l-Kamer" olayını şöyle anlatmaktadır: "Biz, Rasûlüllah ile Mina'daydık. Ay ikiye yarıldı. Bir parçası bir dağın arkasına düştü. Bunun üzerine Allah Rasûlü: "Şahid olunuz!" dedi."²⁷ Buhârî, Müslim ve Tirmizî, Abdullah b. Mesud'un diğer rivayetine dayanarak Ay'ın ikiye yarıldığını, bir parçasının dağın üzerine, diğer parçasının ise dağın aşağı tarafına düştüğünü belirtmektedir.²⁸

Abdullah b. Mesud'dan gelen başka bir rivayette "Şakku'l-Kamer" olayı şöyle anlatılmaktadır: "Biz, Rasûlüllah ile Mina'daydık. Ay ikiye yarıldı. Ay'ın bir parçası dağın üzerine diğer parçası ise dağın arkasına düştü."²⁹

Abdullah b. Mesud diğer bir rivayetinde de: "Biz Mekke'de Mina'dayken Ay ikiye yarıldı ve ben Ay'ın bir parçasının dağın üzerine düştüğünü gördüm" dedi.³⁰

Cubeyr b. Mut'im³¹ babası Mut'im b. Adiy'den: "Biz Mekke'de Rasûlüllah ile birlikteyken Ay yarıldı, bir parçası bu dağın üzerine, diğer parçası da şu dağın üzerine

²⁵ Müslim, "Sıfâtü'l-Münâfıkîn", 47-48.

²⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 494-495.

²⁷ Buhârî, "Menâkıb", 27; "Menâkıbu'l-Ensâr", 36; Müslim, "Sıfâtü'l-Münâfıkîn", 44; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 495.

²⁸ Buhârî, "Tefsîr", 1; Müslim, "Sıfâtü'l-Münâfıkîn", 44, 45; Tirmizî, "Tefsîru'l-Kur'ân", 54.

²⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 495.

³⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 167.

³¹ Geniş bilgi için bk. İbn Abdilber, *el-İstîâb*, I, 222-233; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 323-324; İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, I, 570-571; Ahmet Önkâl, "Cübeyr b. Mut'im", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1993) VIII, 104-105.

düştü."³² Bunun üzerine insanlar: "*Muhammed bizi büyüledi*" deyince içlerinden bir adam: "*Muhammed, sizleri büyülediye, bütün insanları büyüleyecek hali yok ya!*" dedi.³³

Abdullah b. Abbâs, Buhârî'nin rivayetine göre Hz. Peygamber zamanında Ay'ın ikiye yarıldığını,³⁴ Taberî'nin rivayetine göre ise hicretten önce Ay'ın ikiye ayrıldığını belirtmektedir.³⁵

Hz. Peygamber döneminde Ay yarıldı. Bunun Allah Rasûlü, Ebû Bekir'e: "*Ey Ebû Bekir! Şahit ol!*" deyince Müşrikler de: "*Ay büyülendi ve ikiye yarıldı!*" dediler.³⁶

Abdullah b. Mesud'dan gelen Şakku'l-Kamer olayını bir farkla Mâtürîdî şöyle anlatmaktadır: Biz, Rasûlüllah ile Mina'daydık. Ay ikiye yarıldı. Bir parçası bir dağın arkasına düştü. Bunun üzerine Allah Rasûlü iki defa: "*Şahid olunuz! Şahid olunuz!*" dedi.³⁷ Mâtürîdî olayı aktardıktan sonra bu rivayetin Abdullah b. Ömer,³⁸ Abdullah b. Abbâs, Enes b. Mâlik, Huzeyfe b. Yemân³⁹ ve Cübeyr b. Mut'ım kanalıyla da geldiğini belirtmektedir.⁴⁰

Abdullah b. Mesud, Hz. Peygamber'in hicretinden önce Ay'ın ikiye yarıldığını, bir parçasının Ebû Kubeys üzerine, diğer parçasının da Süveydâ üzerine düşerken gördüğünü rivayet etmektedir.⁴¹

Muteber kaynaklar arasında olmamakla birlikte Hz. Ali b. Ebî Talib'ten gelen rivayete göre: "*Biz Rasûlüllah ile beraberken Ay yarıldı!*" demiştir.⁴²

Bazı rivayetlerde de Ay'ın yere düştüğü, Rasûlüllah'ın kolunun içerisine girip diğer kolundan çıktığı belirtilir. Ancak İbn Kesîr bu rivayetin doğru olmadığını

³² Taberî, *a.e.*, X, 497; İbn Kesîr, *a.e.*, III, 165.

³³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 82; Tirmizî, "*Tefsîru'l-Kur'ân*", 54; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 176; İbn Kesîr, *a.e.*, III, 165.

³⁴ Buhârî, "*Menâkıb*", 27; "*Menâkıbu'l-Ensâr*", 36; "*Tefsîr*", 1.

³⁵ Taberî, *a.e.*, X, 497.

³⁶ a.mlf., *a.e.*, X, 498; İbn Kesîr, *a.e.*, a.y.

³⁷ Buhârî, "*Tefsîr*", 1; Müslim, "*Sıfâtü'l-Münâfıkîn*", 45.

³⁸ Geniş bilgi için bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, IV, 105-143; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, III, 950-954; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Çâbe*, III, 236-241; İbn Hacer, *el-İsâbe*, V, 41-43; M. Yaşar Kandemir, "*Abdulah b. Ömer*", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), I, 126-128.

³⁹ Geniş bilgi için bk. İbn Sa'd, *a.e.*, VI, 94, VII, 230; İbn Abdilber, *a.e.*, I, 334-335; İbnü'l-Esîr, *a.e.*, I, 468-470; İbn Hacer, *a.e.*, II, 39-40; Selman Başaran, "*Huzeyfe b. Yemân*", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), XVIII, 234-235.

⁴⁰ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî es-Semerkandî, *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2004), IV, 619; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, III, 167.

⁴¹ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, V, 409; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 176.

⁴² Ali el-Kârî, *Şerhu'ş-Şifâ*, (Beyrut t.y.), I, 586.

belirtmektedir.⁴³ Kaynaklarda anlatılan “Şakku'l-Kamer” olayı hicretten yaklaşık beş yıl önce⁴⁴ veya bi'setin dokuzuncu yılında meydana gelmiştir.⁴⁵ Yukarıdaki rivayetler; Enes b. Malik, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Huzeyfe b. Yemân, Cübeyr b. Mut'ım ve Ali b. Ebî Talib gibi sahabîlerden farklı şekillerde nakledilmesi, olayın gerçekliğine gölge düşürmektedir.

B- “İnşikâku'l-Kamer” İfadesi Ne Anlama Gelmektedir?

Bilginler “İnşikâku'l-Kamer” ifadesini hakiki, gelecek ve mecaz şeklinde farklı anlamlarda kullandığını belirtmişlerdir. Bu sebeple konuyu üç başlık altında incelemek mümkündür:

1- Gerçek Anlamda Değerlendirenler

Müfessirlerin ve muhaddislerin büyük bir çoğunluğu, âyetten kastedilenin Hz. Peygamber zamanında Mekke döneminde Ay'ın ikiye yarılması olduğunu belirtmişlerdir. Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî, Taberî, Mâtürîdî, Cessâs, Zemahşerî, Râzî, Beyzâvî, Kurtubî, Muhammed Hamdi Yazır ve Mevdûdî gibi pek çok İslâm bilgini bu görüşü savunmuştur. Onların gerekçelerini şu şekilde belirtebiliriz:

a- Âyette geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Bunun istikbal (gelecek) anlamına yorumlanabilmesi için mâzî anlamı vermeye engel bir işaretin bulunması gerekmektedir. Oysa bunu gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Âyetin siyâk ve sibâki böyle bir anlam vermeye uygun değildir.⁴⁶

b- Âyette “Ay yarıldı” ifadesinden sonra “Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve: “Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür” derler.”⁴⁷ Müşriklerin bu sözlerinin anlamlı olabilmesi için birinci âyette belirtilen durumun gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu sözün söylenmesinin bir anlamı olmaz.⁴⁸

⁴³ İbn Kesîr, *a.e.*, III, 168.

⁴⁴ Kastalânî, Ahmed b. Muhammed, *el-Mevâhibü'l-Ledüniyye*, (Beyrut 2009), II, 206.

⁴⁵ Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed el-Hasan, *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Neffis*, (Beyrut 2009), I, 548.

⁴⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 494; Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî, 1985) III, 414; Zemahşerî, *Keşşâf*, I, 420-421; Ebu'l-Fazl İyâz b. Musa b. İyâz, *eş-Şifâ bi Tarîfi Hukûki'l-Mustafâ*, (Beyrut: Dâru'l-Erkâm, t.y.), I, 248; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, VII, 290-291; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, XXIV, 28; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II, 1027; Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4625, Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, VI, 45-46.

⁴⁷ el-Kamer: 54/2.

⁴⁸ Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV, 619; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, V, 410; Zemahşerî, *a.e.*, I, 420; Beyzâvî, *a.e.*, a.y.; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 177; Yazır, *a.e.*, a.y., Mevdûdî, *a.e.* VI, 46.

c- Şakku'l-Kamer'in geçmişte gerçekleştiğine dair pek çok rivayet bulunmaktadır. Bu haberler Müslümanlar tarafından meşhur, hatta mânen mütevatir kabul edilmiştir. Bunları dikkate almamak isabetli değildir.⁴⁹ O halde yukarıda anlatılan olayın geçmişte meydana geldiğini savunanların ortak görüşü; âyette ifade edilen انشق fiilinin mâzî sigasında kullanılması ve olayın pek çok ravi tarafından rivayet edilerek manevî mütevatir derecesine ulaşmasıdır. İşte bu gerekçelerden dolayı Ay'ın, Hz. Peygamber zamanında Mekke döneminde yarılmasından dolayı Kamer sûresi nâzil olmuştur.

2- Gelecekte Vuku Bulacağını Belirtenler

Bu düşüncede olanlar, سينشق fiilini mâzî anlamda olmakla beraber onun سينشق şeklinde gelecek zaman anlamında ve bunun ise Kıyamete yakın veya Kıyametin kopacağı esnada Ay'ın parçalanacağını, buradaki mâzî fiilinin de haberin kesinliğini vurgulamak için kullanıldığını belirtmektedirler.⁵⁰ Ancak Fahreddin Râzî, "Ay yarıldı" ifadesinin "Ay yarılacak" şeklinde anlaşılmasının ve yorumlanmasının doğru olmadığını belirtirken⁵¹ Ebû Suûd ise; انشق fiilinin سينشق şeklinde gelecek zaman anlamında kullanılmasına "Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve: "Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür" derler"⁵² âyetinin mani olduğunu, çünkü "İnşikâku'l-Kamer" hadisesinin o dönemde meydana geldiğini ve oradakilerin de buna şahit olduklarını ifade etmektedir.⁵³ Ancak Hasan el-Basrî⁵⁴ ve Osman b. Atâ⁵⁵ سينشق fiilinin سينشق şeklinde gelecek zaman anlamında kullanılmasının daha doğru olduğunu belirtmişlerdir. Ay'ın yarılması Kıyamet saatinin gelmesinden sonra yani ikinci üfürüşte olacaktır. Hasan el-Basrî: "Eğer Ay yarılırdı, mucize olduğundan dolayı herkes onu görürdü. Çünkü insanlar mucizeye muhatap olma konusunda eşittirler"⁵⁶ şeklinde

⁴⁹ Buhârî, "Tefsîr", 1; Müslim, "Sifâtü'l-Münâfikîn", 45; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 494-499; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, III, 414; Zemahşerî, *a.e.*, I, 420-421; Kâdî İyâz, *a.e.*, I, 249-250; İbnü'l-Cevzî, *a.e.*, a.y.; Râzî, *a.e.*, a.y.; Beyzâvî, *a.e.*, a.y.; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 175-1777; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXVII, 99; Yazır, *a.e.* a.y., Mevdûdî, *a.e.*, a.y.; Halil İbrahim Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, (Ankara: Araştırma Yayınları, 2016), 207.

⁵⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV, 619; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, III, 414; Zemahşerî, *Keşşâf*, I, 420; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, VII, 290; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzil*, II, 1027; Ebû Suûd, *Tefsîru Ebî Suûd*, VIII, 23; Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4627; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, VI, 45.

⁵¹ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXIX, 29.

⁵² el-Kamer 54/2.

⁵³ Ebû Suûd, *a.e.*, a.y.

⁵⁴ Mâverdî, *en-Nüket*, V, 409.

⁵⁵ İbnü'l-Cevzî, *a.e.*, a.y.; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXVII, 102.

⁵⁶ Mâverdî, *en-Nüket*, V, 409; Âlûsî, *a.e.*, a.y.

gerekçesini açıklamaktadır. Mâtürîdî, Ebû Bekir el-E'sam'ın konu hakkında: “İnşikâku'l-Kamer: Ay, Kıyametin kopması esnasında yarılacaktır. Çünkü Ay, Hz. Peygamber döneminde yarılsaydı, insanlara gizli kalmazdı ve onlara göre zâhir olsaydı, o konuda söz mütevatir derecesine ulaşırdı”⁵⁷ dediğini rivayet ettikten sonra şu şekilde karşı çıkmaktadır: Böyle bir yaklaşım tarzı oldukça gariptir. Olağanüstü olayların yayılması tabiatının gereğidir. İlim ehlinin geneli Ay'ın yarıldığı konusunda icma etmiştir. Bu da Rasûlüllah'ın mucizelerinden biridir.⁵⁸ Ebu'l-Leys es-Semerkandî ise bazılarının: “Ay'ın Kıyamet günü yarılacağını” söylediğini belirtmektedir.⁵⁹ Muhammed Hamdi Yazır “Ay'ın ileride yarılacağı” düşüncesine şöyle itirazda bulunarak karşı çıkmaktadır: Mâzînin mecazen muzari manasına geldiği ve tahakkukuna tenbih için istikbalin mâzî gibi ifade edildiği mevkiler Kur'ân'da hayli çoktur. Lakin burada böyle bir tevlin manasız olacağı gösterilmiştir. Çünkü önündeki *وَإِنْ يَرَوْا* âyeti bunu reddeder.⁶⁰

Mevdûdî ise aynı konuda görüşlerini şöyle belirtmektedir: Bazıları “Ay yarılacak” şeklinde bir anlam çıkarmışlardır. Gerçi Arapça bakımından böyle bir anlam mümkün görülüyorsa da, âyetin siyâk ve sibâkından bu anlam çıkmaz. Çünkü birincisi; böyle bir anlam verdiğimizde, birinci cümle (Kıyamet yaklaştı) manasız olur. Şayet Ay, bu âyetin indiği zamana kadar yarılmamışsa ve gelecekte yarılacaksa, o takdirde, “Kıyamet yaklaştı” demek bir anlam ifade etmez. Zira, gelecekte meydana gelecek bir olay, Kıyametin geleceğine nasıl delil teşkil eder? İkincisi; böyle bir anlam verdiğimizde, önceki cümle ile daha sonraki cümle arasında bağlantı kopar ve ilk âyet ile irtibat kesilir. Nitekim ilerideki ibareden, söz konusu mucizenin Kıyametin vukuuna delil olmak üzere açıkça gösterildiği anlaşılmaktadır. Ancak kâfirler, bu mucizeden bir ders almadıkları gibi, üstelik onu bir sihir olarak nitelemişler ve Kıyametin vukuunu inkâr etmişlerdir. Dolayısıyla ifadeyi (aslında olduğu gibi) “Ay yarıldı” şeklinde kabul edersek şayet, o zaman siyâk ve sibâktan anlamlı bir cümle ortaya çıkar.⁶¹

⁵⁷ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*, IV, 619.

⁵⁸ a.mlf., a.e., a.y.

⁵⁹ Ebu'l-Leys es-Semerkandî, *Tefsîru's-Semerkandî*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993), III, 297.

⁶⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4625.

⁶¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, VI, 45-46.

Muhammed Esed'in konu hakkındaki görüşleri şöyledir: Şakku'l-Kamer olayının mahiyeti ne olursa olsun âyetin gelecekteki bir olaya, yani Son Saat yaklaşırken meydana geleceklere ilişkin olduğu kesin gibidir. Kur'ân çoğunlukla geçmiş zaman kipini geleceği göstermek için kullanır. Son Saat'in Kıyamet Günü'nün geleceğinden bahseden pasajlarda da böyledir. Geçmiş zaman kipinin bu şekilde kullanılması, fiilin ilişkin olduğu olayın kesinliğini vurgulamak içindir.⁶² Kur'ân'ı Kerîm'deki bazı sûrelerde Kıyamette olacağı bildirilen olaylar, geçmiş zaman kipiyle verilmiş, ancak gelecek kastedilmiştir.⁶³

3- Mecaz Anlamında Olduğunu Savunanlar

"İnşikâku'l-Kamer" in anlamı, bir işin ortaya çıkmasıdır.⁶⁴ Araplar, bir iş açığa çıktığında bu sözü darb-ı mesel olarak söylemektedirler. Bu konuda şair şöyle söylemektedir:

"Ey Kavmim! Göçe hazırlanın. Çünkü ben sizden başka bir kavme meyilliyim.

İhtiyaçlar aydınlık gecede tasarlandı ve binekler yüklerle onlar için hazırlandı." "İnşikâku'l-Kamer" ifadesi, Ay doğduğu zaman karanlığın yarılması anlamına geldiği için açık ve belirgin olmaktan kinayedir. Sabah, karanlığın yarılmasından dolayı felak/gün ağarması olarak isimlendirilir. Bu konuda Şair en-Nâbiğa el-Ca'dî şöyle söylemektedir:

*"Sesli bir şekilde geri dönüp gittiklerinde sabahleyin bir davetçi bizi çağırdı."*⁶⁵ Ancak Muhammed Hamdi Yazır "İnşikâku'l-Kamer" in "iş ortaya çıktı" anlamında kullanılmasına şu şekilde karşı çıkmaktadır: Kamerin inşikâkı, Ay doğduğu esnada zulmetin yarılmasından ibarettir, mana "ظهر الأمر" demektir. Çünkü Arab vâzılı olan şeyde Kameri mesel darb eder, nitekim zulmetin infilâkından dolayı sabaha felâk tesmiye olunur ve infilâka inşikâk tabir edilir, diyenin sözüne de iltifat olunmaz. Bunlar bozuk kavillerdir ve imandan ziyade inkâra heveskâr olanları memnun edecek gibi görünen bu son tevil büsbütün fasid bir safsatadır.⁶⁶

⁶² Esed, *Kur'ân Mesajı*, 1087.

⁶³ el-Kehf 18/99; el-Tekvîr 81/1-14; el-İnfîtâr 82/1-5; el-İnşikâk 84/1-5; el-Fecr 89/23.

⁶⁴ Mâverdî, *en-Nüket*, V, 409; Râğıb el-İsfehânî, *Mucemu Müfredâti Elfâzi'l-Kur'ân*, (Beirut: Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 1997), 296; Kurtubî, *el-Câmî*, IX, 108.

⁶⁵ Mâverdî, *en-Nüket*, V, 409; Kurtubî, *el-Câmî*, IX, 108.

⁶⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4627.

C- İnşikâku'l-Kamer'in Gerçekleştiğini Savunanların Görüşleri

1- انشَقَّ الْقَمَرُ ifadesindeki mâzî fiil, geçmiş zamanda meydana gelen olay için kullanılır. Bu sebeple hadise, anlatıldığı esnada gerçekleşmiştir.⁶⁷

2- Huzeyfe b. Yemân'ın "Şüphesiz ay bölündü" diye kıraatinde mâzî fiilin başında (قد) edatı getirmek suretiyle düşünüldüğünde Ay'ın ikiye bölünme mucizesinin dünyada olan olaylardan sayılması da kesinleşmiştir.⁶⁸

3- Müfessirlerin tamamı bu âyetle, Ay'ın yarıldığı ve bu yarılmanın onda bizzat meydana geldiği manasının kastedildiği kanaatindedirler ki, rivayetler de "İnşikâk-ı Kamer" hadisesinin olduğuna delalet etmektedir.⁶⁹

4- وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا ifadesi birincinin olduğunu göstermektedir. Çünkü birinci kısım gerçekleşmeden ikincisinin meydana gelmesi uygun değildir.⁷⁰

5- Âyette geçen "âyet" kelimesi Kıyametin yaklaşmasının delilidir. Çünkü İnşikâk-ı Kamer de Hz. Peygamber'in getirdiği mucizelerdendir. Ama onlar, bunu kabul etmeyip yalanlamışlardır. Şimdi onlar, bundan başkasını görseler de, yine yüz çevirirler. Yahut da bu âyet, Ay'ın yarılması mucizesi manasıdır. Çünkü bu, mucizedir ve bunun mucize olduğu son derece açıktır.⁷¹

6- Kâdî Abdülcebbar, Ay'ın ikiye bölünmesi olayını Hz. Peygamber'in nübüvvetinin doğruluğuna delalet eden en büyük mucizelerden ve hüccetlerden biri kabul etmektedir.⁷²

7- Bu hadise pek çok sahâbe tarafından rivayet edilmiştir. Hadis, mütevatir derecesine ulaşmıştır. Bu hadise herkes arasında yayılmıştır. Bu olayı işitmeyen çok az kişi kalmıştır.⁷³

8- Mâtürîdî, bu konuda âyetin zahirine göre hareket edilmesini vurgulayıp lafzın hakikatiyle amel etmenin vacip olduğunu vurgulayıp Ay'ın yarılmasının her yerde görülemeyeceğini belirtmektedir.⁷⁴

⁶⁷ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXIX, 28; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, VII, 290-291.

⁶⁸ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXIX, 28; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXVII, 168.

⁶⁹ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXIX, 28.

⁷⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV, 619; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, V, 410; Zemahşerî, *Keşşâf*, I, 420; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II, 1027; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 177; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII, 4625; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI, 46.

⁷¹ Râzî, *a.e.*, XXIX, 29.

⁷² Kâdî Abdülcebbar, *Tesbîtü Delâdilü'n-Nübüvve*, (Beyrut: Dâru'l-Arabiyye, t.y.), I, 55.

⁷³ Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV, 619.

⁷⁴ Mâtürîdî, *a.e., a.y.*; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, I, 249-250.

9- Gazâlî *el-Mustasfâ* adlı eserinde Ay'ın yarılmasının haber-i vâhid şeklinde gelip mütevatir derecesine ulaşmadığını belirtmesine rağmen bu olayın vuku bulunduğunu belirtmektedir.⁷⁵ Olay bir mucizedir, âdeta muhalif bir harikadır. Onu şöyle böyle tevil ve tevcih etmeyerek olduğu gibi kabul gerekir.⁷⁶

10- İbnü'l-Arabî, Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'den "Ay'ın yarılması" mucizesinin vuku bulunduğunu belirtmekte, fakat bu durumun Ay'ın gerçekten yarılması ile mi, yoksa bakanların gözlerine öyle gösterilmesi suretiyle mi olduğunun kesin olmadığını söylemektedir. Ona göre müşriklerin isteği Ay'ın ikiye yarıldığının gösterilmesiydi. Bu da gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber'e bundan ötesi gerekmezdi.⁷⁷

11- "İnşikâku'l-Kamer" hadisesi, Hz. Peygamber'in ashâbından olan pek çok ravi tarafından rivayet edilmiştir. Bu sahâbilerin yalan üzerinde birleşmeleri mümkün değildir. Ayrıca bu olay âhad haber şeklinde gelmiş olsa bile, nesilden nesile aktarıla aktarıla meşhur hatta manevî mütevatir derecesine ulaşmıştır.⁷⁸

12- Ömer Nasuhi Bilmen İnşikâk- Kamer'in Hz. Peygamber'in muazzam bir mucizesi olduğunu ifade ettikten sonra bunu "tahayyülle" ve "göze öyle görünme" şeklinde yorumlamanın mümkün olmadığını belirtmektedir. Mekke halkı dışında başka milletlerin de bu hadiseyi müşahede ettiklerini, Hindistan'da bir heykelin üzerinde "İnşikâk-ı Kamer senesinde imal olunmuştur" mealinde bir ibarenin yazılı bulunduğunu beyan etmektedir. Böyle bir mucizenin zuhurunun Allah'ın kudreti dahilinde olduğunu, fen bilimleriyle uğraşanların da böyle bir hadisenin vukûunun mümkün olamayacağını ilmî olarak ispat edemeyeceklerini, aksine nasıl diğer cisimler parçalanıp bölünüyorsa, Ay'ın da bölünebileceğini kabul etmeleri gerektiğini ileri sürmektedir.⁷⁹

⁷⁵ Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ min İlmi'l-Uşûl*, (Beirut: t.y.), I, 420, 426-428; İlyas Çelebi, *İtikadî Açıldan Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1996), 176.

⁷⁶ Kamil Miras, *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1976), IX, 322.

⁷⁷ Muhyiddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed el-Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, (t.y., y.y.), III, 111; Çelebi, *İtikadî Açıldan Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler*, 176-177.

⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 165; Buhârî, "Tefsîr", 1; Müslim, "Sifâtü'l-Münâfıkîn", 45; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 494-499; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, III, 414; Zemahşerî, *Keşşâf*, I, 420-421; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, I, 249-250; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, VII, 290-291; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, XXIV, 28; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II, 1027; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* VI, 175-1777; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXVII, 99; Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4625; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, VI, 45-46; Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, (Ankara: Araştırma Yayınları, 2016), s. 207.

⁷⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Muvazzah İlm-i Kelam*, (İstanbul: t.y.), 211-212.

13- Kıyamet alametlerinden biri, Ay'ın ikiye bölünmesidir. Bu alamet Rasûl-i Ekrem tarafından gösterilmiştir. Bu durum âyette net olarak belirtilmektedir. Ay'ın bölünmesinin Kıyamet alametlerinden olduğunu söyleyecek ve bunun gelecekte vukuu bulacağını kabul edersek, Kıyametin yaklaştığı ve Ay'ın bölündüğü söylendikten sonra müşriklerin bir mucize gördükleri zaman ona büyü dediklerini ifade eden âyet-i kerimeyi ne suretle tevil edeceğiz. Kıyamet gününde Ay'ın ikiye yarılmasını inkâr etmek pek manasız olur. Ona, o zaman sihirdir, demeye mahal yoktur. Ayrıca bu olayın gerçekleştiğini bazılarının görememesi ve kayıtlara geçmemesi, hadisenin meydana gelmediğini göstermez.⁸⁰

14- Tabâtabâî, tefsirinde ayet ile ilgili şu yorumlara yer vermektedir: “*Ay, Mekke müşriklerinin istekleri üzerine Hz. Peygamber'in el işaretleriyle Ay iki parçaya ayrıldı. Kamer sûresindeki ilk ayette buna işaret etmektedir. Bu konudaki rivayetler sayılamayacak kadar çoktur. Anlatıldığı şekli ile vukuu konusunda muhaddisler ve müfessirler ittifak etmişlerdir.*”⁸¹

15- Bu gece Ay tutuldu. Muhtemelen Ay'ın tutulduğu gece Ay yarıldı. Bundan dolayı yeryüzündeki pek çok kişi bu hadiseyi göremedi, ancak bu olay, dünyanın pek çok bölgesinde görülmüştür. Bu olay, Hindistan'ın bazı bölgelerinde kayda geçirildi. Hatta o gece bir bina yapıp “*Ay'ın ikiye yarılması gecesi yapıldı*” şeklinde tarih düşülmüştür.⁸²

17- “*Şakku'l-Kamer*” mucizesi konusunda günümüzde Ay etrafında dolaşan ve sputnik adı verilen uydulardan alınmış ve dünyadan çekilebilen fotoğraflara nazaran mesafeleri daha çok yaklaştıran Ay yuvarlağı ile alınmış fotoğraflarda Ay sathında ve Ay'ın tam ortasında yukarıdan aşağıya uzanan bir “*çatlak*” görülmektedir. Bu çatlak, yaklaşık bir buçuk kilometre genişliktedir. Amerikalılar bu çatlağa “*Radley Rille*” adını vermişlerdir. Bu çatlakla ilgili olarak Apollo-15 ile gerçekleştirilen derinliğine araştırmalar, anlaşıldığına göre, halka açıklanmayacaktır. Zira 29 Temmuz 1971'de yayımlanan günlük “*The Guardian*” adlı İngiliz gazetesinde yayımlanan yorum-haber büyük bir korku yaratmıştır. Orada çıkan bir yazıda Müslümanlar daha şimdiden bu fotoğraflara dayanmak suretiyle İslâm Peygamberi'ne atfedilen “*Ay'ın Yarılması*” mucizesinin gerçekliğine dair ispat

⁸⁰ Mevlânâ Şiblî, *Büyük İslâm Tarihi-Asr-ı Saadet*, çev., Ömer Rıza Doğrul, (İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1978), III, 37-38, 40.

⁸¹ Seyyid Muhammed Huseyin Tabâtabâî, *el-Mizân fi Tefsiri'l-Kur'ân*, (t.y., y.y.), XIX, 55.

⁸² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 166.

yoluna girdikleri açıklanmaktadır. Acaba bir gün gelecek Müslüman astronomlar, bu yarığın aslı ve esası konusunda ilmî araştırmalar başlatmak ve konuya ışık tutmak suretiyle bu yarığın “Şakku'l-Kamer” üzerinden cereyan ettiği çizginin bir kısmını teşkil ettiğini açıklayabilecekler mi?⁸³ Düşüncelerini böyle ifade eden Hamidullah: “Bütün insanlık tarihinde zühd ve takva sahibi insanlara mucizeler (veya kerametler) isnat edilmiştir. Bu duruma göre Hz. Peygamber'e de bir takım mucizeler atfedilmiş bulunması bizi şaşırtmamalıdır”⁸⁴ diyerek kendisiyle çelişmektedir.

18- Mevdûdî, “Şakku'l-Kamer” mucizesini: “Hindistan'ın bir vilayeti olan Malabar (Endonezya) tarihinde bu olay kaydedilmiştir. Olaya bir Reca (hükümdar) şahit olmuştur.” diyerek gerçekleştiğini vurgulamaktadır.⁸⁵

D- İnşikâku'l-Kameri Kabul Etmeyenlerin Görüşleri

1- سيشق fiilini mâzî anlamda olmakla beraber onun سيشق şeklinde gelecek zaman anlamında ve bunun ise Kıyamete yakın veya Kıyametin kopacağı esnada Ay'ın parçalanacağını, buradaki mâzî fiilinin de haberin kesinliğini vurgulamak için kullanıldığını belirtmektedirler.⁸⁶

2- Kur'ân-ı Kerîm'de İnşikâk-ı Kamer ifadesinin mecaz değil, hakikat anlamında kullanılması ve “inşakka” fiiline mâzî yerine istikbal manası verilmesi daha uygundur. Çünkü bizi bu şekilde değerlendirmeye iten sebeplerden biri “İnşikâk-ı Kamer” ifadesinin Kur'ân-ı Kerîm'de Kıyametin kopuşunu tasvir eden âyetlerle paralellik arz etmesidir.⁸⁷

3- Ebû Bekir el-Esamm konu hakkında: “İnşikâku'l-Kamer: Ay Kıyametin kopması esnasında yarılacaktır. Çünkü Ay, Hz. Peygamber döneminde yarılsaydı, insanlara gizli kalmazdı ve onlara göre zâhir olsaydı, o konuda söz mütevatir derecesine ulaşırdı” şeklinde Ay'ın Hz. Peygamber döneminde yarılmadığını belirtmektedir.⁸⁸

4- İbn Âşûr'a göre; Ay'da büyük çaplı bir ay tutulması meydana gelmiş ve bu durum insanlara Ay ikiye yarılmış gibi görünmesine sebep olmuş olabilir.⁸⁹

⁸³ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, (İstanbul; 1993), I, 127.

⁸⁴ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 102-103.

⁸⁵ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, VI, 48.

⁸⁶ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*, IV, 619; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, III, 414; Zemaşerî, *Keşşâf*, I, 420; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-Mesîr*, VII, 290; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II, 1027; Ebû Suûd, *Tefsîru Ebî Suûd*, VIII, 23; Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4627; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, VI, 45.

⁸⁷ Çelebi, *İtikadî Açından Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler*, s. 159.

⁸⁸ Mâtürîdî, *a.e., a.y.*

⁸⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXVII, 169.

5- Muhammed Esed aynı konu hakkında şunları söylemektedir: Bu rivayetlerin sübjektif gerçekliğinden kuşkulanmak için bir sebep yoksa da, gerçekte meydana gelen şeyin, alışılmamış optik bir yanılsmaya yol açan, yine aynı ölçüde alışılmamış bir tür kısmi Ay tutulması olması muhtemeldir.⁹⁰

6- “İnşikâku’l-Kamer”in anlamı, bir işin ortaya çıkmasıdır.⁹¹ Araplar, bir iş açığa çıktığında bu sözü darb-ı mesel olarak söylemektedirler. Ayrıca bu ifade Ay doğduğu zaman karanlığın yarılması anlamına geldiği için açık ve belirgin olmaktan kinayedir. Sabah, karanlığın yarılmasından dolayı felak/gün ağarması olarak isimlendirilir.⁹²

7- Kıyametin çok yaklaştığını, vukuunda asla şüphe bulunmadığını vurgulamak için Kıyamet sırasında meydana gelecek olaylardan Ay’ın yarılması, geçmiş zaman kipiyle belirtilmiştir. İleride vukuu bulacak bir olay geçmiş zaman kipiyle anlatılırsa, bundan tekid yani o işin mutlaka olacağı anlaşılır. Bunun Kur’ân’da örnekleri çoktur.⁹³ Kıyametin son derece yaklaştığını vurgulamak için Kıyamet alametlerinden olan Ay’ın yarılması olayı, geçmiş zaman kipiyle “Ay yarıldı” şeklinde ifade edilmiştir.⁹⁴

8- *وَإِنْ يَرَوْا آيَةً* Eğer buradaki âyeten’den “İnşikâku’l-Kamer” mucizesi murad olsaydı, “âyeten” kelimesi marife olurdu⁹⁵

9- Kamer sûresinin ilk âyetlerinde nübüvvet-mucize ilişkisini hatırlatan, Hz. Peygamber’in doğruluğunu ispat gayesi güden bir ifade bulunmadığı gibi böyle bir yorumu teyit eden bir işaret de görünmemektedir. Aksine bu âyetlerde, Kıyametin yaklaşmasıyla Ay’ın yarılması arasında bir ilişkinin kurulduğu, kâfirlerin Kıyametin kopacağını gösteren her hangi bir delille karşılaştıklarında bundan yüz çevirip inkâr edecekleri, ancak her işin sonunda varacağı bir hedefinin olduğu anlatılmaktadır. Burada Kıyamet hadisesinin yaklaştığı ve her an kopmasının mümkün olduğuna işaret edilmektedir. Müşriklerin inkârdaki ısrar ve kararlılıklarını ifade eden bu âyet, Kıyametin yaklaştığı bir sırada ayda meydana gelecek olağanüstü bir durumu

⁹⁰ Esed, *Kur’ân Mesajı*, s. 1087.

⁹¹ Mâverdî, *en-Nüket*, V, 409; Râğıb el-İsfehânî, *Mucemu Müfredâti Elfâzi’l-Kur’ân*, 296; Kurtubî, *el-Câmî*, IX, 108.

⁹² Mâverdî, *a.e., a.y.*; Kurtubî, *a.e., a.y.*

⁹³ el-Enbiyâ 21/1.

⁹⁴ Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, (t.y., y.y.) IX, 150-151

⁹⁵ Sun’atullâh Bikbulat, “İnşikâk-ı Kamer Meselesi”, çev., Bünyamin Erul, *İslâmiyat Dergisi* 7, (2004), 187.

onların görmesine rağmen inkârdaki kararlılıkları sebebiyle böyle bir olayı Kıyametin imkânına yormayacakları anlatılmak istenmektedir.⁹⁶

10- Siyer ve tefsir yazarlarının iddia ettiği gibi olay müşriklerin talebi üzerine Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispata yönelik olarak gösterdiği bir mucize olmuş olsaydı, şüphesiz bu hadiseye Kamer sûresinden sonra inen âyet veya sûrelerde işaret edilirdi. En azından inkârcıların ısrarlı mucize talepleri karşısında Allah Rasûlü, bu hadiseye atıfta bulunarak inkârcıların inanmadıklarını yüzlerine vururdu. Fakat ne Kur'ân'da ne de sahih hadislerde böyle bir hatırlatmaya işaret edilmiştir. Kamer sûresinin Mekke'de ve peygamberliğin dört ya da beşinci yılında nâzil olduğu dikkate alınrsa, nübüvvet hayatı boyunca birçok mucize talebiyle karşılaşan Hz. Peygamber'in muhataplarını susturmak için bu olaya atıfta bulunması gerekirdi.⁹⁷

11- İniş sırasına göre Kamer sûresinden önce inmiş olan Müddesir sûresinde müşriklerin mucize isteklerine bir kere işaret edilmiştir: *"Hayır onlardan her kişi, kendisine açılmış sayfalar verilmesini istiyor"*⁹⁸ Bu talepleri zikredildikten sonra hemen şöyle reddediliyor: *"Hayır, iyi bilinler ki, o bir ikazdır, dileyen onu düşünür, öğüt alır."*⁹⁹ Kamer sûresinden sonra inmiş olan Sa'd sûresinde ise Ay'ın yarılması olayına en ufak bir işaret yoktur. Eğer sûrenin inişinden önce böyle önemli bir olay vuku bulmuş olsaydı, o sûrede buna işaret edilirdi. Çünkü önemli olayların ardından inen sûrelerde o olaylara işaret vardır. İsrâ, Bedir, Ahzâb olaylarından sonra inen sûrelerde bu olaylara işaret bulunmaktadır.¹⁰⁰

12- Mucizeler insanları korkutarak imana sevk etmek için gösterilir. Bunları gördükleri halde inanmayanlar, derhal helâk edilirler. Halbuki Ay'ın yarılması mucizesine *"Büyük"* deyip inkâr edenler helak olmamıştır. Demek ki, böyle bir şey olmamıştır. Olsaydı, Kur'ân'ın ifadesine göre inkâr edenlerin derhal helâk edilmeleri gerekirdi.¹⁰¹

13- Böyle önemli bir mucize ya henüz doğmamış yahut yaşı küçük kimselerden nakledileceğine Ebû Bekir, Ömer ve benzeri ilk dönemde İslâm'a girmiş

⁹⁶ Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, s. 212-213; Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, IX, 153.

⁹⁷ Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, s. 213-214; bkz. el-En'am 6/35; el-Hûd 11/12; el-Kehf 18/6; eş-Şu'arâ 26/3-4.

⁹⁸ el-Müddesir 74/52.

⁹⁹ el-Müddesir 74/54-55.

¹⁰⁰ Ateş, *a.e., a.y.*

¹⁰¹ Ateş, *a.e., a.y.*

ve sürekli peygamberin yanında bulunan büyük sahâbîlerden nakledilmeliydi. Biz biliyoruz ki, bu tür tabiat olayları halkların kültürlerinde, yeryüzünde meydana gelecek büyük olaylara bir işaret olarak kabul edilir, farklı yönlere çekilir ve olduğundan çok daha büyültülerek anlatılır. Eğer gerçekten böyle bir olay olmuş olsaydı, aynı enlem ve boylamda yaşayan bazı milletlerde takvim başlangıcı bile olurdu.¹⁰²

14- Genel İslâm tarihi kitapları yerine hadis kaynaklarında aktarılan bu rivayetlerin ravilerine göz attığımızda sınırlı sayıdaki şu yedi ismi görüyoruz: Enes b. Mâlik, Huzeyfe b. Yemân, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mesud ve Cübeyr b. Mut'ım'dir. Bu ravilerden Enes b. Mâlik Medineli'dir ve olay meydana geldiği esnada ise henüz 4-5 yaşlarındadır. Abdullah b. Abbâs ise henüz doğmamıştır.¹⁰³ Ayrıca Enes ve Huzeyfe Medine'de Müslüman olmuşlardır ve olayı görmeleri mümkün değildir. Ravilerden Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs ve Abdullah b. Amr'a gelince kimisi olay meydana geldiği sırada daha doğmamış, kimisi de bu olayı gözleyecek yaşta ve durumda değildir.¹⁰⁴ Cübeyr b. Mut'ım ise o esnada Müslüman değildir ve ilgili olayı ise müşrik olan babası Mut'ım b. Adiy'den rivayet etmiştir.¹⁰⁵ Mekke dönemini yaşamış, olayları tam olarak müşahade etmiş sahâbe toplumu varken, olayı bize aktaranların çoğunlukla olayları görmeyen insanlardan meydana gelmesi tesadüf müdür?¹⁰⁶

15- Kamer sûresinden sonra inen Mekkî sûrelerde ve bölümlerinde buna ikinci bir defa işaret edilmemiştir. Halbuki bu sûrelerden sonra inen Mekkî sûreler, ondan daha önce inen Mekkî sûrelerden daha fazladır. Üstelik Kur'ân, kafirlerin meydan okuyuşlarını, mucize getirme isteklerini defalarca ve tekrar tekrar hikaye etmiştir. Bunca önemine rağmen olayın sessizce geçiştirilmesi, özellikle kafirlerin sürekli tekrarlanan meydan okuyuşları karşısında bu tavrın takınılmış olması, âyetlerle ilgili rivayetlere dayanmayan ve Kur'ânî ifadeyi hemen anlaşılacağı şekilde yorumlayarak onu Kıyametin alametleri olarak anlayan müfessirlerin bu yaklaşımlarının doğru olduğuna işaret ediyor.¹⁰⁷

¹⁰² Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), V, 128-129.

¹⁰³ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VII, 4622; Bikbulat, "İnşikâk-ı Kamer Meselesi", 3:188.

¹⁰⁴ Mehmet Azimli, *Şiyeri Farklı Okumak*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), s. 159.

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 82.

¹⁰⁶ Azimli, *a.e., a.y.*.

¹⁰⁷ İzzet Derveze, *Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Mehmet Yolcu, (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1989), II, 272-273.

16- Hz. Peygamber'e en büyük mucize olarak anlatılan bu olay, Mekkeliler'in gündemini oluşturmamaktadır. Önemli olayları takvim başlangıcı yapan Araplar'ın ve Mekkeliler'in uzun süre gündemlerini oluşturması gereken bir olay hakkında bırakın gündem oluşturmasını, önemli olaylar hakkında yığınlarca şiirler yazan Araplar'ın ve Mekkelilerin bu konuda suskun kalmaları şaşırtıcıdır. Mekke ortamı açısından ve tarihsel bağlamda düşündüğümüzde, Hz. Peygamber'in en büyük mucizelerinden olması gereken "*Şakku'l-Kamer*" olayının Mekkeliler üzerinde hiçbir tesir bırakmaması ve onlar arasında gündem oluşturmamasını önemseyişimizi belirtmek istiyoruz.¹⁰⁸

17- Aktarıldığına göre Hindistan'dan bile görülen bu olayın, bu kadar gökyüzüyle ilgilenen, yolculuklarını yıldızlara göre yapan, ilgisinden dolayı takvimlerini Ay'a göre hazırlayan bu bölge ve şehir insanı tarafından görülmemesi mümkün değildir. Bütün bu tür durumlar, olayın olabirliğini gölgelemekte, tarihsel bağlamda olayın oturabileceği zeminin olmadığını göstermektedir.¹⁰⁹

18- İlk klasik İslâm tarihi kaynakları "*Şakku'l-Kamer*" meselesi ile ilgili olarak bize bilgi vermemektedirler. Bu konuyla ilgili olarak bize bilgi veren ilk kaynaklar genelde muahhar kaynaklar, "*Delâilü'n-Nübüvve*", "*Hasâis*" ve "*Şemâil*" türü eserlerdir. Hz. Peygamber'in sîretiyle ilgili bize ilk bilgileri ulaştıran kaynaklar olan Musa b. Ukbe (ö. 141), İbn İshak (ö. 151), İbn Hişâm (ö. 218), İbn Sa'd (ö. 230), Belâzürî (ö. 279), Ya'kûbî (ö. 292) ve Taberî (ö. 310) gibi klasik dönem müelliflerinin bu olaydan kitaplarında bahsetmemeleri oldukça dikkat çekicidir.¹¹⁰ Hatta eserine her türlü bilgiyi alan Taberî'nin *Şakku'l-Kamer* gibi oldukça önemli bir olayı almaması gerçekten düşündürücüdür.¹¹¹ Ayrıca Mâlik b. Enes (ö. 179), Dârimî (ö. 255), Ebû Dâvud (ö. 275), İbn Mâce (ö. 275) ve Nesâî gibi müelliflerin eserlerinde de İnşikâk-ı Kamer hadisesi hakkında bilgiler bulunmamaktadır.

19- Kamer Sûresi'nin ikinci âyetinde de böyle bir mucizenin gerçekleşmediği hususu çok açık bir şekilde ifade edilmiştir. Örneğin, bu âyette müşriklerin tutumuna yönelik haber verilirken, "*Şayet bir mucize görseler yine de iman*

¹⁰⁸ Azimli, a.e., 168.

¹⁰⁹ Azimli, a.e., a.y.

¹¹⁰ Azimli, a.e., a.y.

¹¹¹ Taberî, *Târîhu'l-Ümmem ve'l-Mülûk*, I, 13; bk. *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, çev. Zakir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, (Ankara: 1954), I, 8.

*etmeyip 'Bu, gelip geçici bir sihirden ibaret' derler''*¹¹² açıklamaları yapılmıştır. Bu âyette 'şayet mucize görseler' ifadeleri kullanıldığına göre demek ki iddia edilen türde mucize gerçekleşmemiştir ve böyle bir olay da görülmemiştir. Üstelik bu âyet, müşriklerin istedikleri mucizelere karşılık verilmediğinin de delilidir. Dolayısıyla bu surenin ilk âyetlerinin Hz. Peygamber'in Ay'ı ikiye böldüğü iddialarıyla hiçbir alakası yoktur.¹¹³

20- M. Reşid Rıza; Ay'ın yarılması ile ilgili rivayetlerin hem metin ve hem de senet açısından illetli hem de ilmi ve tarihi olarak pek çok müşkillerle dolu olduğunu söyledikten sonra, ayrıca Sahihayn'de zikredilen Hz. Peygamber'in tek mucizesinin Kur'an olduğu konusu ile ilgili hadislerle de çelişki arzettiğini, Aynı zamanda Kur'ân'da mucize gösterildikten sonra inanmamanın neticesinde azabın geleceği hususu ile de çeliştiğini ifade etmektedir.¹¹⁴

21- Şakku'l-Kamer meselesinin olabirliğinin mümkün olmadığını, bu olayın en iyimser yorum ve ihtimalle rivayetlerde de değinildiği şekilde o gün gerçekleşen Ay tutulması olayının, Ay yarılması olarak aktarılması ve rivayetlere bu şekilde girmesi, bunun da Kamer sûresindeki ilgili âyetlerle ilişkilendirilmesi sonucu, "Şakku'l-Kamer" mucizesi(!) ortaya çıkmıştır. Yani bu olay anlatıldığı şekilde bir mucize değil, üretilmiş, Hz. Peygamber'e yakıştırılmış, kurgulanmış bir hikayedir.¹¹⁵

E- Şakku'l-Kamer'in Değerlendirilmesi

1- Kur'ân-ı Kerîm Açısından Şakku'l-Kamer'in Mucize Olmaması

a- Kur'ân-ı Kerîm'de Müşriklerin Mucize Taleplerinin Reddedilmesi

Hz. Peygamber Mekke'de tebliğ faaliyetlerine başladığı zaman hemşehrilerinin yoğun baskısıyla karşılaştı. Kendisinin Yüce Allah'ın gönderdiği peygamber olduğunu söylemesine rağmen Mekke'li müşrikler, Allah Rasûlü'nün risâletini tasdik etmesi ve kendilerini ikna etmesi amacıyla önceki peygamberlerin ümmetlerine gösterdiği tarzda mucizeler getirmesini talep ettikleri Kur'ân'da anlatılmaktadır.¹¹⁶ Ancak Hz. Peygamber onların bu taleplerini Kur'ân çerçevesinde yerine getiremeyeceğini belirtmiştir.¹¹⁷ Âyetler dikkate alındığında Kur'ân, Hz.

¹¹² el-Kamer 54/2.

¹¹³ İsrâfil Balcı, *Hz. Peygamber ve Mucize*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013), s. 262-263

¹¹⁴ M. Reşid Rızâ, *Muhammedî Vahiy*, çev., Salih Özer, (Ankara: Fecr Yayınları, 1991), XI, 233.

¹¹⁵ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 158.

¹¹⁶ en-Nahl 16/43; el-Enbiyâ 21/7; el-Enbiyâ 21/3; el-İsrâ 17/90-93; el-En'am 6/8; el-Hicr 15/7; el-Furkân 25/21; ez-Zuhuruf: 43/53; el-Müddesir 74/52; en-Nisâ 4/153; el-En'am 6/124; el-Furkân 24/7-8; el-Yûnus 10/15; el-Enfâl 8/32; el-Yûnus 10/48; el-Yâsîn 36/48; es-Sâffât 37/176.

¹¹⁷ el-İsrâ 17/93; el-En'am 6/37; el-Yunus 10/20; er-Ra'd 13/7, 27; el-Ankebût 29/50; el-Tâhâ 20/133; el-En'am 6/50 el-A'râf 7/188.

Peygamber'in şahsından istenilen hiçbir hissî mucizeye olumlu cevap vermemiştir. O halde onların Allah Rasûlü'nden talep ettikleri "Ay'ın Yarılması" mucizesinin Kur'ân perspektifinde gerçekleşmesi mümkün değildir ve Kur'ân ilk günden itibaren Mekkeli müşriklerin hissî mucize taleplerine karşı çıkmıştır.

b- Yüce Allah Hz. Peygamber'e Hissî/Kevnî/Maddî Mucize Vermemiştir

Kur'ân-ı Kerîm, Allah Rasûlü'ne hissî mucize verilmediğini şöyle anlatmaktadır: "Bizi âyetler (mucizeler) göndermekten alıkoyan tek şey, öncekilerin bu âyetleri yalanlamış olmasıdır. Nitekim Semud Kavmi'ne, açık bir mucize olmak üzere bir dişi deve vermiştik. Onlar ise, (bu deveyi boğazladılar ve) bu yüzden zalim oldular. Oysa biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz."¹¹⁸ İnşikâk-ı Kamer mucizesi gerçekleşmiş olsaydı, bu âyetin bir anlamı kalmayacağı gibi "Dediler ki: "Ona Rabbinden bir mucize indirilse ya!" (Ey Muhammed!) De ki: "Şüphesiz Allah'ın, bir mucize indirmeğe gücü yeter. Fakat onların çoğu bilmiyor."¹¹⁹ ve "Kendilerine bir mucize gelirse ona mutlaka inanacaklarına dair kuvvetli bir şekilde Allah'a and içtiler. De ki; Mucizeler ancak Allah katındandır. Ama mucize geldiğinde de inanmayacaklarının farkında mısınız?"¹²⁰ âyetlerinin de bir anlamı kalmazdı. Kur'ân'da kâfirlere mucize geldiği zaman da inanmayacakları belirtilmektedir.¹²¹ Ayrıca Hz. Peygamber'e, müşriklerin inanmamasının ağır gelmesi bile mucize göstermesine sebep olamayacağı şöyle vurgulanmaktadır: "Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse; bir delik açıp yerin dibine inerek, yahut bir merdiven kurup göğe çıkarak onlara bir mucize getirmeye gücün yetiyorsa durma, yap! Eğer Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzere toplardı. O hâlde, sakın cahillerden olma."¹²²

c- Hz. Peygamber'e Verilen Tek Mucize Kur'ân'dır

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'e verilen tek mucizenin Kur'ân olduğu şöyle belirtilmektedir: "Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır."¹²³ Aynı hakikat Tâhâ suresinde de şöyle ifade edilmektedir: "İnanmayanlar, 'Doğru söylediğine dair bize Rabbinden açık bir delil (bir mucize) getirse ya!' dediler. Önceki kitaplarda olanların apaçık

¹¹⁸ el-İsrâ 17/59.

¹¹⁹ el-En'âm 6/37.

¹²⁰ el-En'âm 6/109.

¹²¹ el-En'âm 6/109-110.

¹²² el-En'âm 6/35.

¹²³ el-Ankebût 29/51.

delili (olan Kur'an) onlara gelmedi mi?"¹²⁴ Ayrıca Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Her peygambere insanların kendilerine inanmaları için mucizeler verilmiştir. Bana verilen mucize ise; Allah'ın vahyettiği Kur'ân'dır."¹²⁵

d- Yüce Allah'ın Kur'ân Mucizesiyle Mekkeli Müşriklere Meydan Okuması

Kur'ân-ı Kerîm inmeye başladığı andan Hz. Peygamber'in vefatına kadar geçen zaman diliminde bu muciz özelliğini meydan okuyarak göstermiş ve inkârcılardan bir benzerini getirmelerini defaatle istemiştir. Çünkü o dönemin insanları şiir ve edebiyatta yetkin bir özelliğe sahipti. Bu sebeple Yüce Allah onların anlayacağı şekilde Kur'ân mucizesini göndererek âdetâ o günkü algıyı yerle bir etmiştir. Bunun kanıtı ise; şiir ve edebiyatıyla övünen insanlar, onun bir benzerini getirmekten aciz kalmışlardır. Yüce Allah Kur'ân'da bu gerçeği "*Haydi doğru söyleyenlerdenseniz, onun benzeri bir söz, bir sûre, on sûre veya Kur'ân'ın bir benzerini getiriniz*" diyerek meydan okumaktadır.¹²⁶ Ancak dilin sahipleri dillerini çok iyi bilmelerine rağmen bu meydan okumaya cevap verememişlerdir. Bu meydan okuma Kıyamete kadar da devam edecektir ve yine inkârcılar bu meydan okuma karşısında aciz kalacaklardır. Şimdi sormak istiyorum: Hz. Peygamber'e verilen tek mucize Kur'ân değil de nedir? Peygamberleri mucize getirme yarışından kurtarıp, önceki mucizelerin dönemseldiğini, Allah Rasûlü'ne verilen Kur'ân mucizesinin tek ve sürekli olduğunu, Allah Rasûlü'ne verilen Kur'ân mucizesinin tek ve sürekli olduğunu kabul etmenin, onda bir eksikliğe sebep olmayacağını açık yüreklilikle belirtmek istiyorum.

2- Akıl ve Mantık Açısından Şakku'l-Kamer'in Mucize Olmaması

1- Hz. Peygamber'in en büyük mucizesi olarak nitelendirilen bu hadisenin meydana geldiği esnada henüz doğmamış olan, olayı kavrayamayacak kadar küçük olan, müşrik olan veya olayı göremeyecek kadar uzakta bulunan (Medine'de yaşayan) kişi veya kişilerden nakledileceğine Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer gibi İslâm'ın ilk dönemlerinde Müslüman olmuş kişi/kişilerden nakledilmesi daha doğru ve daha inandırıcı olurdu.

2- Bu konuyla ilgili olarak bize bilgi veren ilk kaynaklar genelde muahhar kaynaklar, "*Delâilü'n-Nübüvve*", "*Hasâis*" ve "*Şemâil*" türü eserlerdir. Hz.

¹²⁴ el-Tâhâ 20/133.

¹²⁵ Buhârî, "Fazâilü'l-Kur'ân", 1, "İ'tisâm", 1; Müslim, "İman", 239.

¹²⁶ el-Bakara 2/23; el-Yûnus 10/38; el-Hûd 11/13; el-İsrâ 17/88; et-Tûr 52/34.

Peygamber'in siretiyle ilgili bize ilk bilgileri ulaştıran kaynaklar olan İbn İshak (ö. 151), İbn Hişâm (ö. 218), İbn Sa'd (ö. 230) Belâzürî (ö. 279) ve Taberî (ö. 310) gibi klasik dönem müelliflerinin bu olaydan kitaplarında bahsetmemeleri oldukça dikkat çekici bir durumdur.¹²⁷ Örneğin İbn Hişâm, Hz. Peygamber'den zuhur ettiği nakledilen cansız varlıkların onu selamlaması, isrâ ve miraç gibi rivayetlere yer vermiş olmasına rağmen¹²⁸ Taberî de bu olayı tefsir kitabı olan *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* adlı eserinde aktarmaktadır.¹²⁹ Ayrıca son dönem siyer yazarlarından Ebû Şehbe, "*Kur'ân ve Sünnet Işığında Hz. Peygamber'in Hayatı*" adlı eserinde Hz. Peygamber'in hayatına dair birçok hissî mucizelere değinmesine rağmen Ay'ın yarılması hadisesine değinmez.¹³⁰ İlk hadis kaynakları arasında kabul edilen Mâlik b. Enes'in (v. 179) "*Muvatta*" isimli eserinde Şakku'l-Kamer olayına dair herhangi bir rivayet bulunmamaktadır.¹³¹ Siyercilerin, önceki dönemlerde ve kendi dönemlerinde yaşayan âlimlerin kitaplarında yer alan "*Şakku'l-Kamer*" olayından haberdar olmamaları garipsenecek bir durumdur. Muhtemelen onlar, kitaplarda yer alan bu olayın doğruluğuna inanmadıkları için eserlerine almaya gerek görmemişlerdir.

3- *Siyer yazarları, Hz. Peygamber'in siretinin akışı içerisinde Mekke ortamında gündem oluşturmayan bu olayın vukuunu uygun görmemiş, Hz. Peygamber'in sireti içerisinde böyle bir olayın olmasının mümkün olmadığını düşünmüş olabilirler. İlk İslâm tarihçilerinin temas etmediği bu olaydan muahhar İslâm tarihçilerinin bahsetmesinin sebebi, bu olayı hadis kaynaklarından almalarından kaynaklanmış olmalıdır.*¹³²

4- Olayın, insanların uykuda oldukları bir sırada vuku bulduğu ve bu sebeple olayı görmemiş olabilecekleri söylenemez. O gün ne apartman vardı ne de elektrik vardı. İnsanların çoğu hayvancılıkla uğraşırlardı. En azından çobanlar gökte olabilecek değişikliği mutlaka fark ederlerdi. Ayrıca hem böyle bir mucizenin gerçekleştiğini söyleyeceksiniz hem de insanlığın tamamına gönderilmiş olan bir peygamberin insanların gözünden kaçırıldığını iddia edeceksiniz. Bunun tutarlı bir tarafı yoktur.¹³³

¹²⁷ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 156-157.

¹²⁸ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, (Kahire: Dâru İbn Kesîr, t.y.) I-II, 234, 395.

¹²⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 494-499.

¹³⁰ Muhammed b. Muhammed Ebû Şehbe, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, (Beirut: Dâru'l-Kalem, 2009), I-II.

¹³¹ Mâlik b. Enes, *Muvatta*, I-II.

¹³² Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 158.

¹³³ Şimşek, *a.e.*, V, 128-129.

5- Verilmeyen kevnî mucizeleri Kur'ân'da Allah birçok yerde zikredip dururken, verilmiş bir mucizeyi zikretmemesi ma'kûl mü? Müşrikler: *"Peygamber isen, başka peygamberler gibi mucize getir"* diyerek Hz. Peygamber'den mucize talebinde bulunurlardı. İnşikâk-ı Kamer mucizesi verilmiş olsaydı Hz. Peygamber onlara: *"Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi?"*¹³⁴ diye cevap vermekle iktifa etmeyip, *"Size inşikâk-ı kamer mucizesini verdik ya, bu yetmez mi? Daha başka size neler gerek?!"* gibi sözlerle cevap vermesi daha uygun değil mi? Niçin sadece fevkalâde aciz bir tavır ile: *"De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak rasûl olarak gönderilen bir beşerim"*¹³⁵ diyerek cevap veriyor.¹³⁶

6- Mekke müşrikleri devamlı dillerine dolayarak kevnî mucizeler isterlerdi. Onlar kendilerinin istedikleri kevnî mucizelerin birisini dahi getirmesi halinde, ona iman getireceklerine dair bütün güçleriyle yemin ederlerdi.¹³⁷ Durum böyle olunca, *"Mucizeler Allah katındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım"*¹³⁸ *"İsrailoğulları bilginlerinin onu bilmesi, Mekkeli müşrikler için bir delil değil mi?"*¹³⁹ ve *"De ki: Çayb ancak Allah'ındır"*¹⁴⁰ gibi âyetler ile iktifa etmesi belâğatin gereği mi? Burası, ne de olsa sözün uzunca söylenileceği bir yerdir. Böylesi yerlerde sadece *"Venşakka'l-Kamer"* gibi gayet muciz ibare ile geçitirilmesi belagatten değildir. Burada defalarca kere İnşikâk-ı Kamer hadisesini zikredip onların ağızlarını kapatması gerekirdi.¹⁴¹

7- Mucizeler konusunda Kur'ân'ın bize defaatle haber verdiği ilahî yasa şöyle gerçekleşir: İnkârcı kavim mucize talep eder. Eğer bu talebe cevap verilip mucize gönderilirse, onlardan bunun karşılığında iman etmeleri beklenir. Eğer mucizeye rağmen iman etmemekte direnirlerse, helak süreci başlar. Haklarındaki hüküm kesinleşir, kalem kırılır ve cezalar infaz edilir. Firavun ve ordusu böyle olmuştur. Âd ve Semûd kavimlerinin helaki böyle olmuştur. Eğer böyle bir mucize gösterildiyse, bu takdirde müşrikler bu mucizeye inanmamışlar demektir.

¹³⁴ el-Ankebût: 29/51.

¹³⁵ İsrâ: 17/93.

¹³⁶ Bikbulat, "İnşikâk-ı Kamer Meselesi", 7: 187.

¹³⁷ el-En'âm: 6/109.

¹³⁸ el-Ankebût: 29/50.

¹³⁹ eş-Şuarâ: 26/197.

¹⁴⁰ Yûnus: 10/20.

¹⁴¹ Bikbulat, "İnşikâk-ı Kamer Meselesi", 7: 187.

İnanmadıkları halde sünnetullah gereği helake uğramamaları Kur'ân'ın bize sunduğu örneklerle çelişmektedir.¹⁴²

8- Ay'ın yarılması ile ilgili en büyük problemlerden birisi de bu olayın Kamer Suresi'nin ilk âyetlerinin sebebi nüzûlü olarak zikredilmesidir. Bu da ayetin indiği zamandır. Yukarıda anlatıldığı üzere Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ahmed b. Hanbel¹⁴³ vb. hadis külliyatı ile tefsir kitaplarının hemen hemen tamamında¹⁴⁴ bu olayın gerçekleşmesinin ardından Kamer sûresinin indiği rivayeti yer almaktadır. Oysa konu incelendiğinde son derece ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Bir hususun esbâb-ı nüzûl kapsamına girebilmesi için söz konusu edilen olayın önceden vuku bulmuş olması ve ardından, hadisenin ortaya çıktığını beyan eden ve delillendiren âyetlerin inmesi gerekir. Kur'ân-ı Kerîm bunun örnekleri ile doludur. Bedir, Uhud, Ahzab savaşlarının ardından inen âyetler gibi. Oysa Kamer sûresinin nüzûl zamanını tespitte çalıştığımızda;

1-Hz. Osman'ın mushafında Kamer sûresi: 37. sûre,

2-İbn Abbâs'ın mushafında Kamer sûresi: 35. sûre,

3-Bazergan'a göre Kamer sûresi vahyin dördüncü yılında inmiştir.

4-Theodor Nöldeke'ye göre Mekkî sûreler kronolojik olarak üç döneme ayrılır. Kamer sûresi ikinci dönemin ilk inen suresidir.¹⁴⁵

Ay'ın yarılması hadisesinin ise hicretten beş yıl önce meydana gelmiş olduğu zikredilmektedir.¹⁴⁶ Doğal olarak şu soruyu sormak gerekir: Gerçekleştiği iddia edilen Ay'ın yarılması hadisesi ile o olay üzerine indiği zikredilen âyet arasında rivayetlere göre aşağı yukarı dört veya beş yıllık bir süre nasıl olabiliyor? Kamer sûresi ile 'Ay'ın yarılması' arasında dört veya beş yıllık bir sürenin olması, Kamer sûresinin böylesi bir hadise için delil olamayacağını göstermektedir. Zira herhangi bir âyetin nüzûlünden sonra vuku bulan bir hadise, âyetin sebep-i nüzûlü olamaz. Bu durumu bu anlamda izah etmek son derece güçtür. Dolayısıyla söz konusu âyetin bu olay ile bir ilgisinin olmadığını söyleyebiliriz. Hadisenin bu yönü üzerinde hemen

¹⁴² Mustafa İslamoğlu, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, (İstanbul: Akabe Vakfı Yayınları, 2011), 369.

¹⁴³ Buhârî, "Tefsîr", 54; Müslim, "Sıfâtü'l-Münâfikîn", 44, 45; Ahmed b. Hanbel, "Müsned", IV, 82; Tirmizî, "Tefsîru'l-Kur'ân", 54.

¹⁴⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 494; Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXIV, 28; Zemahşerî, *Keşşâf*, IV, 420; Kurtubî, *el-Câmî*, IX, 107; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II, 1027; Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr*, VI, 175; Ebû Suûd, *Tefsîru Ebî Suûd*, VIII, 21-22; Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 4621-4622.

¹⁴⁵ Ömer Özsoy ve İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'an*, (Ankara: Fecr Yayınevi, 2013), s. 857-862

¹⁴⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, VI, 44.

hemen hiç durulmadığını görmemiz doğrusu bizi son derece şaşırtmıştır. Bizce buradaki problem hadiseyi peşinen kabul etmekten kaynaklanmaktadır. Oysa bu husus eğer biraz daha araştırılarak incelenmeye çalışılırdı en azından Kamer sûresi'nin, Ay'ın yarılması hadisesi ile bir alakasının olmadığı görülecekti.¹⁴⁷

11- Kamer sûresi, ilk inen sûrelerdendir ve ondan önce inen hiçbir sûrede kâfirlerin meydan okuyuşlarından ve bir mucize isteklerinden söz edilmemiştir. Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta da, Kamer sûresinden sonra inen Mekkî sûrelerde ve bölümlerinde buna ikinci bir defa hiç işaret edilmemiştir. Halbuki bu sûrelerden sonra inen Mekkî sûreler, ondan önce inen Mekkî sûrelerden daha fazladır. Üstelik Kur'ân, kâfirlerin meydan okuyuşlarını, mucize getirme isteklerini defalarca ve tekrar tekrar hikaye etmiştir. Müfessirlerin çoğunluğuna göre, İsrâ olayının etkisine, aynı sûrenin başka bir âyetinde ikinci olarak işaret edilmiştir: "... Sana gösterdiğimiz rüyayı, insanları sınama aracı yaptık..."¹⁴⁸ Bunca önemine rağmen olayın sessizce geçiştirilmesi, özellikle kâfirlerin sürekli tekrarlanan meydan okuyuşları karşısında bu tavrın takınılmış olması, âyetlerle ilgili rivayetlere dayanmayan ve Kur'ânî ifadeyi hemen anlaşılacağı şekilde yorumlayarak, onu Kıyametin alametleri olarak anlayan müfessirlerin bu yaklaşımlarının doğruluğuna işaret ediyor. Bunun, genel olumsuzlama ve reddetme tavrıyla uyum içinde olduğu açıktır.¹⁴⁹

12- İniş sırasına göre Kamer sûresinden önce inmiş olan Müddesir sûresinde müşriklerin mucize isteklerine bir kere işaret edilmiştir. "*Hayır! Onlardan her kişi, kendisine açılmış sayfeler verilmesini istiyor.*"¹⁵⁰ Bu talepleri zikredildikten sonra hemen şöyle reddediliyor: "*Hayır! Hayır! Onlar ahiretten korkmuyorlar. Hayır, düşündükleri gibi değil. Şüphesiz bu (Kur'ân) bir uyarıdır. Artık kim dilerse ondan öğüt alır*"¹⁵¹ Kamer sûresinden sonra inmiş olan Sa'd sûresinde ise Ay'ın yarılması olayına en ufak bir işaret yoktur. Eğer o sûrenin inişinden önce böyle önemli bir olay vuku bulmuş olsaydı, o sûrede mutlaka buna işaret edilirdi. Çünkü önemli olayların ardından inen sûrelerde o olaylara işaret vardır. İsrâ, Bedir, Ahzâb olaylarından sonra inen sûrelerde bu olaylara işaret vardır.¹⁵²

¹⁴⁷ Ahmet Erkol, "Hz. Peygamber'in Mucizesi Meselesi ve Nübüvvetin İspatında İnşikâk- Kamer Hadisesi ile İlgili Bir Değerlendirme, *DÜİFD Dergisi 1*, (1999), 1: 292.

¹⁴⁸ el-İsrâ 17/60.

¹⁴⁹ Derveze, *Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed'in HAYATI*, II, 272-273.

¹⁵⁰ el-Müddesir 74/52.

¹⁵¹ el-Müddesir 74/53-55.

¹⁵² Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, IX, 154.

SONUÇ

Birinci âyetin ikinci bölümü olan *وَإِنْشَقَّ الْقَمَرَ* (Ay yarıldı) ifadesi; tartışmanın odağında olan bir özelliğe sahiptir. Burada kullanılan *mâzî* fiil, olayın geçmişte olduğunu belirtmektedir. Bu hakikatten hareketle bazı müfessirler Ay'ın yarılmasının Hz. Peygamber döneminde gerçekleştiğini ve bunun ise, Rasûlüllah'ın en büyük mucizesi olduğunu belirtmektedirler. Bunun delili olarak da Kamer sûresinin *وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ* (Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve "Süregelen bir sihirdir" derler) ikinci âyetini öne sürerler. Onları bu görüşe iten sebep ise, âyette kullanılan *mâzî* fiildir. Ancak Kur'ân'ın üslubuna bakıldığında et-Tekvîr (81/1-14), el-İnfîtâr (82/1-5) ve el-İnşikâk (84/1-5) gibi âyetlerde Kıyamet ile ilgili sahneler anlatılırken *mâzî* fiil kullanılarak gelecek kastedilmektedir. Ayrıca burada kullanılan *mâzî* fiil, olayın mutlaka gerçekleşeceğini göstermek içindir. Diğer taraftan Kıyamet sahnelerini Hz. Peygamber'in mucizesi olarak algılamak doğru değildir. Çünkü Kur'ân'da sadece Ay ile ilgili durumdan bahsedilmez, gezegendeki diğer olaylardan da bahsedilir. Âyete gelecek anlamı verildiği takdirde âyetin *وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا* bölümü havada kalmaktadır. Çünkü Kıyametin kopması esnasında görülecek olan bir mucizenin hiç kimseye faydası olmayacaktır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'de el-Kıyâme sûresinin (75/8-9). âyetlerinde Kıyametin kopması esnasında Ay'ın yarılması değil; Ay tutulmasından, Güneş ve Ay'ın bir araya getirilmesinden bahsedilmektedir: "Ay karanlığa gömüldü (tutuldu), Güneş ve Ay bir araya getirildi." Bu sebeple âyette geçen *سَيُنشِقُّ الْقَمَرَ* ifadesine *سَيُنشِقُّ الْقَمَرَ* anlamı vererek bu olayın gelecekte gerçekleşeceğini söylemek uygun değildir.

O halde Kamer sûresinin ilk âyetinin ikinci bölümünde yer alan *وَإِنْشَقَّ الْقَمَرَ* kısmı; bir deyimdir ve: "Gerçek, hakikat, iş ayan beyan net bir şekilde ortaya çıktı" anlamındadır. Sûrenin ikinci âyeti *وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ* ise Mekkeli müşriklerin tebliğ karşısında takındıkları karakteristik özelliklerini ortaya koymaktadır. Çünkü onlar, vahye ve Hz. Peygamber'e karşı çıkma konusunda o kadar ileriye gittiler ki, (inatçı tutum ve davranış içerisinde oldular ki) istedikleri mucizeler gerçekleşse bile, "Süregelen sihirdir" diyerek inanmayacaklarına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca onlar bu talepleriyle Hz. Peygamber'i zor durumda bırakmaya ve insanların karşısında yalancı durumuna düşürmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca Mekkeli müşriklerin bu inatçı tavırları: "Onlara Rablerinden bir âyet gelmez ki, ondan yüz çeviriyor olmasınlar" (el-En'âm 6/4; el-Yâsîn 36/46) sûrelerinde böyle anlatılmaktadır. Bu bağlamda âyete şöyle bir anlam vermek daha doğru olur: "Kıyamet yaklaştı ve hakikat ayan, beyan ortaya çıktı. Onlar bir mucize bile görseler "Süregelen bir sihirdir" diyerek yüz çevirirler." Aslında

onlar Hz. Peygamber'e şöyle demek istiyorlar: *"Kendisine vahiy geldiğini iddia ediyor, sihir yaparak insanları büyülemeye çalışıyor."* Ayrıca *"İnşikâku'l-Kamer"* hadisi Enes b. Malik, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr, Huzeyfe b. Yemân ve Cübeyr b. Mut'ım gibi pek çok sahâbe tarafından rivayet edilmiştir. Ancak Abdullah b. Mesud dışında bu olayı yakinen gören sahâbe yoktur. Olayı rivayet eden diğer raviler ya Medineli ya henüz doğmamış ya olayı kavrayabilecek düzeyde değil ya da müşrik babasından rivayette bulunmuştur. Bu açıdan olayın aktarımında ve detaylarında farklılıklar göze çarpmaktadır. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in etrafında bu olayı görmesi gereken o kadar sahâbe varken, olayı görmeyenlerin rivayette bulunması, hadisenin inandırıcılığına gölge düşürmektedir. Bu sebeple Kur'ân-ı Kerîm'in, Hz. Peygamber'e verilen tek mucize gerçeğinden, Kur'ân'ın müşriklere meydan okumasından ve müşriklerin, Rasûlüllah'tan mucize talepleri karşısında Allah Rasûlü'nün: *"De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak rasûl olarak gönderilen bir beşerim"* (el-İsrâ 17/93) diyerek isteklerini reddetmesinden hareketle *"Şakku'l-Kamer"* olayı, anlatıldığı şekilde bir mucize olarak değil, diğer peygamberlere verilen mucizeleri de dikkate alarak peygamber yarışmasının bir neticesi olarak Hz. Peygamber'e yakıştırılmış, kurgulanmış, inşâ edilmiş bir efsanedir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Ali el-Kârî, *Şerhu's-Şifâ*, Beyrut: ts.
- Alûsî, Ebu'l-Fazl Şihâbüddin Seyyid Mahmûd, *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Sebt'l-Mesânî*, Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2005.
- Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.
- Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Bâkillânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî el- el-İnsâf fi mâ Yecibü İ'tikâdühüve lâ Yecüzü'l-Cehlü bih, nşr. Muhammed Zâhid el-Hasen el-Kevserî, Beyrut: el-Mektebetü'l-Ezheriyyeli't-Türâs, 2000.
- Balcı, İsrail, *Hz. Peygamber ve Mucize*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013.
- Başaran, Selman, "Huzeyfe b. Yemân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XVIII: 234-235, İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2006.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2011.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin, Kahire: *Delâilü'n-Nübüve*, Dâru Edyâni't-Türâs, 1988.
- Beyzâvî, Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Beyrut: Dâru Sâdır, 2001.
- Bikbulat, Sun'atullâh, "İnşikâk-ı Kamer Meselesi", *İslâmiyat Dergisi* 7, çev., Bünyamin Erul, (2004).
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Muvazzah İlm-i Kelam*, İstanbul: t.y.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, İstanbul: *Sahîhu'l-Buhârî*, Çağrı Yayınları, 1992.
- Bulut, Halil İbrahim, *Nübüvetin İspatında Mucize*, Ankara: Araştırma Yayınları, 2016.
- Canan, İbrahim, "Enes b. Mâlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 11: 234-235. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Cerrahoğlu, İsmail, "Abdullah b. Mesud", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I: 114-117, İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

- Çakan, İsmail Lütfü ve Eroğlu, Muhammed, “Abdullah b. Abbas b. Abdilmuttalib”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I: 76-79, İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Çelebi, İlyas, *İtikadî Açından Uzak ve Yakın Gelecekle ilgili Haberler*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1996.
- Çelikkol, Yaşar, *İslâm Öncesi Mekke*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî, *Ahkâmü'l-Kurân*, Beyrût: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, 1985.
- Derveze, İzzet, *Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Mehmet Yolcu, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1989.
- Diyâribekrî, Hüseyin b. Muhammed el-Hasan, *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Nefis*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009.
- Ebû Suûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa, *Tefsîru Ebî Suûd*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010.
- Ebû Şehbe, Muhammed b. Muhammed, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, Beyrut: Dâru'l-Kalem, 2009.
- Ebu'l-Leys es-Semerkandî, *Tefsîru's-Semerkandî*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.
- Erkol, Ahmet, “Hz. Peygamber'in Mucizesi Meselesi ve Nübüvvetin İspatında İnşikâk- Kamer Hadisesi ile İlgili Bir Değerlendirme, *DÜİFD Dergisi* 1, (1999).
- Esed, Muhammed, *Kur'ân Mesajı*, İstanbul: İşaret yayınları, 2002.
- Gazâlî, Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfâ min İlmi'l-Usûl*, Beyrut: t.y.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, İstanbul: 1993.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed, *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1992.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir b. Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus: Dâru Suhnûn, t.y.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, Kahire: Dâru İbn Kesîr, t.y.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Muhtasarı Tefsîru İbn Kesîr*, Mekke: el-Mektebetü'l-Mahmudiyye, t.y.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Kahire: Dâru'l-Kalem, 1994.

- İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.
- İbnü'l-Arabî, Muhyiddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, t.y.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddin Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed, *Zâdü'l-Mesîr fi'l-İlmi't-Tefsîr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddin Ebi'l-Hasen Ali b. Ebi'l-Kerâm Muhammed b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-Târîh*, Beyrut: Dâru Sâdır, 1979.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddin Ebi'l-Hasen Ali b. Ebi'l-Kerâm, *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989.
- İslamoğlu, Mustafa, *Kur'ân Sürelerinin Kimliği*, İstanbul: Akabe Vakfı Yayınları, 2011.
- Kastalânî, Ahmed b. Muhammed, *el-Mevâhibü'l-Ledüniyye*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- Kâdî Abdülcebbar, *Tesbîtü Delâdilü'n-Nübüvve*, Beyrut: Dâru'l-Arabiyye, t.y.
- Kâdî İyâz, Ebu'l-Fazl İyâz b. Musa b. İyâz, *eş-Şifâ bi Tarîfi Hukûki'l-Mustafâ*, Beyrut: Dâru'l-Erkâm, t.y
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut: 2004.
- Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb, *en-Nüket ve'l-Uyûn-Tefsîru'l-Mâverdî*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev., Komisyon, İstanbul: 1991.
- Mevlânâ Şiblî, *Büyük İslâm Tarihi-Asr-ı Saadet*, çev., Ömer Rıza Doğrul, İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1978.
- Miras, Kamil, *Tecrîd-i Sarih Tercemesi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1986.
- Mukâtil b. Süleman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Önkal, Ahmet, "Cübeyr b. Mut'ım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8: 104-105 İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

- Özsoy, Ömer- Güler, İlhami, *Konularna Göre Kur'an*, Fecr Yayınevi, 2013.
- Râğıb el-İsfehânî, *Mucemu Müfredâti Elfâzi'l-Kur'ân*, Ankara: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- Râzî, Fahreddin, *Tefsîru'l-Kebîr*, Mısır: t.y
- Rızâ, M. Reşîd, *Muhammedî Vahiy*, çev., Salih Özer, Ankara: Fecr Yayınları, 1991.
- Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *ed-Dürri'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010.
- Şimşek, Sait, *Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri*, İstanbul: Beyan yayınları, 2012.
- Tabâtabâî, Seyyid Muhammed Huseyin, *el-Mîzân fi Tefsîri'l-Kur'ân*, t.y.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Tevîli Âyi'l-Kur'ân*, Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- _____, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, çev. Zakir Kadiri Ugan- Ahmet Temir, Ankara: 1954.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevra, *Sünenü'-Tirmizî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Yavuz, Yusuf Şevki-Çetin, Abdurrahman, "Âyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4: 242. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Zemaşerî, Mahmûd b. Ömer b. Muhammed, *Tefsîru'l-Keşşâf*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.

Arslan, İhsan. "Hissî Mucize Olarak Hz. Peygamber'e İsnad Edilen İnşikâku'l-Kamer Hadisesine Farklı Bir Yaklaşım". *RTEÜİFD* 12 (2017): 13-48.

